

PERE-ENRIC BARREDA

**48 PERGAMINS SENSE CATALOGAR DE L'ARXIU
MUNICIPAL DE CULLA (ALT MAESTRAT)**

ABSTRACT

Following the discovery of forty-eight parchments in the "Arxiu Municipal de Culla" dated between 1303 and 1665, this article provides a summary of their contents and an edited selection of the texts.

A partir del 1984, amb la creació del Consell Assessor d'Arxius, la Generalitat Valenciana va començar la tasca de conservació i difusió dels fons documentals dipositats als arxius valencians. En l'aspecte que ens interessa, la catalogació de l'Arxiu Municipal de Culla es va fer un parell d'anys després, a proposta del Dr. Eugeni Díaz Manteca, director de l'Arxiu de la Diputació de Castellò, i a càrrec dels llicenciats Carles A. Rabassa Vaquer, Modest Barrera Aymerich i Luís Miguel Pérez Lobo. I el catàleg corresponent es va publicar el 1990, amb 3.689 documents, dels quals 285 són pergamins.¹ De moment, l'arxiu va quedar instal·lat a la Casa Municipal de Cultura, fins que ha estat definitivament acondicionat a la Casa de la Vila, un cop acabades les obres de reforma de la mateixa. En el procés de transport i reubicació dels documents, es va trobar un lligall que, en paraules de Paco Bellés, secretari, devia haver passat inadvertit en fer l'anterior catalogació.² En l'interior hi havia 48 pergamins dels segles XIV (24 peces), XV (17), XVI (6) i XVII (1), en perfec-

1. *Catàleg de l'Arxiu Municipal de Culla*, València, Generalitat, 1990. Sobre els seus fons s'han elaborat ja nombrosos treballs, com els recollits a *Imatge de Culla I-II*, València 1994, i recentment M. Barrera Aymerich, "Autarquia i lògica de la reproducció social. Masovers i pobletans de Culla durant el segle XVIII", a *El mas català durant l'Edat Mitjana i la Moderna*, Barcelona, CSIC, 2001, pp. 521-535.

2. *Levante – El Mercantil Valenciano*, 10 d'agost de 2001 (Lluís Puig); *Mediterráneo*, 13 d'agost de 2001 (Maria Monferrer).

te estat de conservació, que ja han passat a formar part del fons arxivístic cullerà com a caixa E. L'objectiu del present treball és fer-ne els registres i editar-ne una part.

La procedència dels pergamins és ben diversa. La majoria pertany pròpiament a l'arxiu municipal, car recullen actes amb participació directa dels jurats. A més es poden fer quatre grups més. Un d'ells és el de pergamins pertanyents a la Tinença o Setena de Culla,³ representats pels números 1, 6, 35, 39, 49 i 47. Dos més són de l'arxiu de l'antic lloc del Molinell (16, 17), i la resta tenen caràcter particular (4, 12, 41, 48), amb un grup especialment rellevant, que devia ésser l'arxiu patrimonial de la família Barberà d'Ares, que passà a l'arxiu a la mort de na Mireta (pergamins 3, 5, 7, 8, 9, 11 i 21). A més de totes aquestes dades, dits pergamins tenen l'interés afegit de portar al revers notes de persones que els consultaren, tant de notaris antics com de mossèn Salvador Roig, cronista de Benassal.⁴ Molts inclouen també unes petites fitxes en paper ratllat que contenen els registres que a darreries del segle XIX va fer mossèn Gordià Ribera, cronista de Sueca.⁵ I alguns d'ells, a més, figuren catalogats a un inventari que sobre la documentació de la Setena o Tinença va fer el notari Miquel-Nicolau Tena el 1658. Aquest text l'hem afegit al final del nostre registre.⁶

Els registres van en ordre cronològic, amb la fórmula romana de datació entre parèntesi a continuació. Després del lloc figura també entre parèntesi el notari rebedor, i en el seu cas el que copia el document.

3. Sobre la Tinença o Setena, cf. Jesús Miralles, "El castell de Culla", *BSCC (Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura)* 59, 1983, pp. 237-241; "Població del Maestrat de Montesa. Any 1492", *BCEM (Boletín del Centro de Estudios del Maestrazgo)* 1, 1983, pp. 22-24; "Els terrenys comunals a la Setena de Culla", *BCEM* 9, 1985, pp. 19-28; "Arxiu Municipal de Culla (I). Secció: la ramaderia", *BCEM* 10, 1985, pp. 7-10; Pere-Enric Barreda, "Llibre dels capítols d'herbatges de la Tinença de Culla (1345-1805)", *BSCC* 62, 1986, pp. 446-562; "Paleotoponímia de Benassal, la Tinença de Culla i Ares", *Estudis Castellonencs* 8, 1998-99, pp. 667-725.

4. Sobre Salvador Roig, cf. *Benassal. Recull bibliogràfic de textos*, València 1988, vol. I, pp. 55-171.

5. Sobre Gordià Ribera, a més de la *Historia de Sueca* (Sueca, M. Juan, 1898), cf. *Benassal. Recull bibliogràfic de textos*, València 1988, vol. I, pp. 175-187.

6. *Llibre memorial en lo qual se contenen y estan los calandaris de tots los privilegis, compres, concòrdies y demás actes que estan en lo archiu de la vila de Culla en favor de les viles y llocs de la Tinensa de Culla, fet en lo any 1658*, conservat a l'AMC, signatura I-1, ff. 1-12 (*Catàleg*, 3.530). Hi ha una còpia de Tomàs Molés amb el títol *Calandaris de tots los privilegis, compres, concòrdies y demás actes que estan en lo archiu de la Comuna de la vila de Culla* a l'Arxiu Municipal de la Torre d'en Besora, *Establiments de 1738*, f. 5-12v; ed. A. Beltran, *El valencià al segle XVII*, Castelló de la Plana 1998, I, pp. 216-222.

E-1

1303, març, 27 (6 kal) · València (Guillem de Vernet)

Reserva de Guillem d'Anglesola del dret de recuperar la Tinença de Culla en un termini de tres anys, amb restitució al mestre del Temple de l'import que n'ha rebut a canvi. Testimonis els notaris Borràs Maçó i Ferrer Pellicer. Figura a l'inventari de documents de la Tinença amb el número 16 (*Ítem, un acte en lo qual se reservava dret don Guillem de Angulària, senyor que fonch de la Tinensa de Culla, de poder recobrar aquella de poder dels Templaris dins tres anys, dada en València en l.any 1303, senyalat sub número 16*). És una còpia de 21 de maig (12 kal). Nota al revers: *Acte en lo qual se reserva dret Guillem de Angulària dins tres anys poder-se recobrar la Tinensa de Culla* (del notari Miquel-Nicolau Tena); *Compra feta per los Templaris de la Tenenza de Culla* (Salvador Roig).

E-2

1333, juny, 22 (10 kal) · Benassal (Pere Segarra)

Protesta de Pere Saranyana, jurat de Culla, davant Bernat Ramon, ciutadà de València, i Llorenç Peris, veí de Castelló, llogaters de la imposició nova i vella, per la venda que els han fet de les impositcions de Culla i el seu terme. Les posen sota la protecció del mestre, car consideren que pertanyen a en Pere de Montpalau, el que més havia oferit per elles. Testimonis Jaume Segarra i Berenguer Guardiola de Benassal. Nota al revers: *Sobre pago de imposició* (Salvador Roig).

E-3

1333, desembre, 4 (2 non) · Ares (Jaume Valentí)

Venda de Provença, vídua de Jaume Bonanat, Miquel Exulbe amb Sibília, Miquel Albesa amb Ermessèn, Jaume Bonanat i Raimona Bonanat, i Maria i Mèl·lia, filles del difunt Jaume Bonanat, a Domingo Bonanat amb Mireta, d'unes cases amb corrals al terme d'Ares, a la vall Carbonera, que confronten amb terres dels venedors, de Berenguer Bonanat i via pública d'anar a la masada; i també una vinya, tot per 100 sous. Testimonis Joan Barberà, Jacme Segarra i Pere Vallclara. A més el 2 de setembre de 1335 (4 non) signa Maria amb Raimon Piquer. Testimonis Pere Cabestany i Pere Guitart. Té un regest de Ribera.

E-4

1339, agost, 11 (3 id) · Culla (Francesc Angeví, còpia de Miquel de Miralles)
 Venda de Bernat Porcar amb na Guimona, i Domingo Porcar fermança, a Exemeno Marqués amb Fonçana, d'un troç de terra al Saragar, que limita amb terra de Pere Miralles, de Pere Begués, i d'en Domingo Claresvalls difunt, i el camí que va a [la Torre de] Vinrobí. Testimonis Berenguer Segarra i Ramon Aguilar sastre, en Pere Vallés, Pere Fullea. Nota al revers: *Carta de·n Exemeno Marqués* (XIV); *Venda del Sargar Eximeno Marquès de Culla* (XVIII); *Venta* (Salvador Roig).

E-5

1341, novembre, 5 (non) · Ares (Jaume Valentí)
 Venda d'Antoni Escala amb Berenguera, fermança Miquel Bonanat, a Domingo Bonanat amb Marieta (Mireta) d'un camp a Carbonera, que limita amb camí de València, amb Domingo Muntergull, amb Joan Oller, amb roques que par-teixen amb terme de Benassal, amb terra del difunt Jaume Bonanat, i de Pasqual Vilaroja, per 1.300 sous. Hi ha època del preu. Testimonis Ramon Rossinyol, Vicent Blasco i Joan Soguers. Nota al revers: *Pere Bonanat* (XIV); *Carta de venda o traspàs* (Salvador Roig).

E-6

1345, març 30 - abril, 9 · Sant Mateu (Domingo Fonollosa)
 Frare Pere de Tous, mestre de Montesa, proposa als missatgers de la Tinença de Culla l'usdefruit de tot el referent a la ramaderia i el bosc: els cedirà els herbatges (pastures i fustes), pes i mesures, lleuda, passatge i almudinatge a canvi d'una pensió de 1.600 sous anyals. Ho aproven Benassal l'1 d'abril, Culla, Vistabella i la Torre el dia 5, Atzeneta i el Boi el dia 6, i Benafigos el dia 7. I el dia 9 es fa la cessió definitiva de dits herbatges. Posteriorment ho aproven diversos frares de l'orde. A l'inventari antic portava la lletra C (*Íttem, un acte de venda fet y fernet per lo molt yllustre senyor Mestre de Montesa y Sant Jordi de Alfama y capítol de dita religió en favor de totes les viles y llochs de la Tinença de Culla de tots los drets de herbatge dels bestiar e los passatges de aquells et de fustes de tots los térmens de la dita tinença, ab totes les calònies, penes et altres danys qualsevulla de aquells, totes les lleudes, mesuratges, almu-datges e passatges ab tots drets de aquells, et encara los pesos, ab tots drets, penes e calò-nies, rebut y testificat per lo discret en Domingo Fonollosa, notari, tertio chalendas apri-lis anno M CCC XXXX V, senyalat sub litera C*).

És la còpia resumida de 8 de març de 1374, feta a València pel notari Francesc Taust, autoritzada per en Jacme Romeu, justícia civil de València, i Pere de

Clariana, notari públic. Al text original afegeix el següent encapçalament: *Hoc est translatum bene et fideliter factum Valentie octava die martii anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo septuagesimo quarto sumptum a quibus clausulis scriptis et contentis in quodam publico excambii instrumento per alfabetum diviso per honorem virum dominum fratrem Petrum de Thous Dei gratia domus militie Beate Marie de / Muntesa humilem magistrum de consensu et firma comendatorum, fratrum et conventus dicti ordinis juratis, probis hominibus et habitatoribus in omnibus locis tinentie de Culla dicti ordinis concesso et firmato et cum duobus sigillis in cera alba impressis in cordilis sive vetis fili albi et nigri impendenti communito, quoquidem / instrumentum fuit confectum in villa sancti Mathei III° kalendas aprilis anno Domini millesimo CCC^o quadragesimo quinto et per Dominicum Fenoyllosa notarium publicum ville Sancti Mathei et regia auctoritate totius terre et dominationis illustrissimi principis Domini regis Aragonum clausum et subsignatum, quarumquidem clausularum tenor/es sequuntur sub hiis verbis.* Aquest resum consta d'una còpia parcial de les clàusules de la venda, i n'esdevindrà la còpia d'ús habitual. Apareix també ressenyada a l'inventari antic, amb el número 33 (*Ítem, una còpia de la carta de la compra que té feta la Tinensa al senyor Mestre de Montesa y Sant Jordi de Alfama y capítol general de aquella dels Herbatges y demás drets en aquella contenguts, senyalada sub número 33*). Nota al revers: *Còpia de la carta de la compra dels Herbatges (Tena); de les lleudes los més specials (XVIII); Compra dels Herbatges de la Setena (Salvador Roig).*⁷

E-7

1348, octubre, 3 (5 non) · Ares (Jacme de Guimerà)

Particions entre Guiamó Vicent d'Ares, tutor i partidori per Bartomeu Salvador, justícia d'Ares, dels pobills de Ramon Bonanat, difunt, i n'Alicsèn vídua, de diversos béns: per als pobills, una casa al mas d'en Jacme Bonanat (limita amb na Guiamona muller de Berenguer Bonanat, i camí de Benassal); una vinya davant dit mas (limita amb na Mireta i amb Guiamona, muller de Guiamó Vilamanya de Benassal); terra al tormassal de la Noguera (confronta amb terra de Bernat Altemir i Antoni Montsó i Miquel Bonanat); troç al terme de Benassal (limita amb Domingo Oller i Miquel Bonanat, Guiamó Vilamanya i la Rambla Carbonera); per a Alicsèn una serrada a Carbonera (confronta amb Domingo Balaguer i les

7. Cf. AMC, perg. A-7 (*Catàleg*, 3.553); AHN, OOMM, perg. 1027-P i llibre 542-C, ff. 84-91. Publ. E. Díaz Manteca, *El Libro de Poblaciones de la Orden de Santa María de Montesa*, Castelló 1986, pp. 299-307. Sobre dit resum es va fer el 1859 la traducció castellana que es conserva a Culla (AMC, doc. 145-21).

roques que parteixen amb Benassal, i terra de na Mireta); casa en dit mas (limita amb Guiamoneta, vídua de Bernat Bonanat, cases dels pobills i camí a Benassal). Testimonis Ascensi Barreda de Castellfort, Jaume Ascó i Garcia Roda d'Ares. Nota al revers: *Carta de Giamó Vicent tudor, partidor dels fils d'en Ramon Bonanat* (XIV); *Tutoría* (Salvador Roig).

E-8

1350, març, 20 (13 kal) · Benassal (Miquel de Miralles)

Particions entre na Mireta Barberà, vídua de Domingo Bonanat d'Ares, i casada en segones noces amb Guiem Pagés de Benassal, i la seua germana Maria, casada amb Bartomeu Jornet. Es parteixen els béns de dit Domingo. Per a Mireta queda 1) un camp de Carbonera (limita amb terme de Benassal i amb terra dels hereus de Joan Oller, rambla en mig, i amb els hereus de Mateu Narbonés, amb camí, amb terra de Bernat Mascarell, i amb terra de Domingo Balaguer); 2) un troç de terra al mateix lloc (limita amb terra de Jacme Bonanat i amb la rambla); 3) un altre troç de terra (limita amb terra de Jacme Bonanat i amb terra de Domingo Balaguer); 4) una sort (limita amb terra de Domingo Balaguer, amb terra de Guiamona, vídua de Berenguer Bonanat, amb roques, i amb terra de Ramon Bonanat difunt); 5) unes cases amb perxe al mas d'en Jacme Bonanat (limiten amb el camí, amb cases de Domingo Balaguer, amb terra de la vídua de Berenguer Bonanat, amb casa de la muller de Ramon Bonanat); 6) un ort (limita amb terra de Bernat Mascarell i amb camí). Per a Maria queda 1) un troç a l'Ombria de na Barberana (limita amb terra de Pere de Vallporquer, amb terra d'en Domingo Munter, i, a la mola d'Ares, amb terra de Domingo Albasa); 2) una vinya (limita amb Bartomeu Gargallo, amb la vinya de Jaume Ascó, i amb terra de consell). Nota al revers: *Bonanat de Ares* (XIV); *Conveni particular sobre béns* (Salvador Roig).

E-9

1358, juliol, 20 · Xàtiva (Pere de Sentoliva)

Obligació de Bartomeu Erbolí i Bartomeu Jornet d'Ares (del Maestrat de Muntesa) a n'Arnau Sesvinyes de Xàtiva de pagar-li 46 sous a la propera festa de Santa Maria de setembre. Testimonis Mateu Fabregat, Miquel Pardo d'Ares. Nota al revers: *Carta de deute de n'Arnau Cesvinyes de XL VI sous* (XIV); *Confesió o reconeiximent de deute* (Salvador Roig).

E-10

1359, maig, 18 · Sant Mateu (Ramon Fonollosa)

Àpoca de Berenguer Fonollosa de Sant Mateu, col·lector pel mestre de Montesa del sou de 51 homes a cavall per a una cavalleria ordenada pel rei dins del regne, a favor de Simó de les Eres de Culla per import de 383 sous i 12 diners, pels mesos d'abril i maig. Nota al revers: *Recibo* (Salvador Roig).

E-11

1359, maig, 06 · Ares (Jacme Ascó)

Avinença entre Joan Barberà, vidu d'Astorga, per una part, i en Joan de Nos, tudor de les filles i hereves de Domingo Barberà (davant Jacme Ascó el 23 de gener de 1359), amb Guiamona vídua i mare, i els oncles Bartomeu Jornet, Miquel Barberà i Francesc Barberà, per altra, com dit Joan i Astorga donaren un mas, i després feren diverses avinences. Tot davant n'Arnau Roig justícia d'Ares. Testimonis Miquel Altemir, Pasqual Traver, Pere Tallat d'Ares. Partida per ABC. Nota al revers: *Tutoría* (Salvador Roig).

E-12

1360, maig, 3 · Benassal (Jacme Gargil)

Particions entre na Mireta, vídua de Guiamó Pagés, i Antoni Bertran, partidori dels béns de dit Pagés per a les filles Dolceta, na Mateua amb Domingo Piquer, i na Maria amb Bartolí Riber, i Domingo Pagés "partidor tan solament". S'inclou relació dels béns de cadascun. Testimonis *l'onrat e discret en Jachme Siurana rector de la ecclesia de Benaçal*, Domingo Cespital. Nota al revers: *Tutoría* (Salvador Roig).

E-13

1367, març, 17 · Culla (Pere Miralles)

Venda de Mateu Saranyana amb na Marieta a en Miquel Miralles major, jurat, i a Domingo Porcar de Domingo, lloctinent de jurat per en Domingo Marquès, d'un troç de terra amb pou al Pla del Sabater, que confronta amb terra de Miquel Miralles, i terra dels venedors, per 20 sous. Hi ha àpoca. Testimonis Domingo Porcar major d'Atzeneta, Bernat Molés de Culla. Nota al revers: *Carta de compra del conseyll de Cuylla* (XIV); *Carta de compra de una terra* (Salvador Roig).

E-14

1369, juliol, 12 · València (Bartomeu d'Avenella)

Àpoca d'en Bartomeu Codina de Sant Mateu a favor de Francesc Angeví per un import de 715 sous de la setena de Culla i Ares per pagar la col·lecta ordenada pel mestre de Montesa. Nota al revers: *Aquesta àpoca és dels set-cents e XV sous de Codina (XIV); Recibo (Salvador Roig).*

E-15

1372, novembre, 7 · Culla (Pere Miralles)

Venda de Pere Balari amb Ramona del Molinell a Domingo Serrana amb Guiamona de Culla de mig cafís de forment censal al Molinell, a pagar a Santa Maria d'agost, per preu de 150 sous, sobre hort a l'Horta de la Solana del Molinell, que limita amb hort de Guiamó Pastor censal d'en Pere Vives, i camí; hort al mateix, limita amb hort de Bernat Colomer i amb séquia de consell; hort al mateix, confronta amb séquia de consell, horts de Domingo Calbó i terra de Bernat Ferrer; troç de vinya i sort, que confronta amb vinya dels fills dels venedors i terra de Bernat Ferrer; horts vora la séquia del molí de la senyoria i el riu; cases al mateix lloc, limiten amb cases dels fills i de Calig Abennat; troç al bovalar del Molinell, limita amb terra dels fills, barranc que ve del camí de Benassal i terra de Maffomat de n'Alí d'en Nabill; terra vora les roques de les Vinyes, limita amb terra de Guiamó Porcar de Domingo, i amb Alí Axill. Testimonis Domingo Molina del Molinell, Domingo Aliaga de Vistabella. Nota al revers: *Carta de venda de mig cafiç (XIV); Quitat és, per què no deu ésser demanat (XV); Censal quitat (Salvador Roig).*

E-16

1373, novembre, 3 · el Molinell (Pere Miralles)

A la casa de Bartomeu Moliner, ajuntat el consell del Molinell, en Jucer fill de n'Exem alamí, Ramon Vidal saig, Bartomeu Moliner, Maffomat fill d'Eza Anfafer jurats, Pere Balari, Bernat Marqués, Ramon Claravals, Domingo Sancho, Taffer den Nabil, Çayt Bellacho, Gualig fill de n'Ezquirdo, Mafomat fill d'en Çayt Bellacho, Maffomat fill de n'Alí d'en Nabil, Nabil fill de n'Alí d'en Nabill, prohoms i consellers, com devien molts diners, compren 3.000 sous censals amb una pensió censal de 250 sous anyals a Domingo Saranyana de Culla, i obliguen tots els seus béns. Testimonis Pere Miralles de Culla, Domingo de Déu de Benassal, Guiamó Biota, Bernat Blesa i Bernat Porcar de Domingo. El 20 de gener de 1374 signen Guillem Borrell, batxiller en decrets i oficial eclesiàstic de Morella, Arnau Borrell prevere, Francesc Hortalà clergue tonsurat, Antoni Anglés notari apostòlic pel capi-

tol de Tortosa. Nota al revers: *Carta de censal mort de doents cinquanta sous que ffa lo loch e universitat del Molinell a-n Domingo Serrana e ara és d'en Berthomeu Saranyana* (XV); *Censals morts en el Molinell* (Salvador Roig). Hi ha un resum de Ribera.

E-17

1382, octubre, 25 · Culla (Berenguer Roig)

Confirmació de privilegis de frare Berenguer Marc, mestre de Montesa, als del Molinell. Testimonis Jacme Gasc rector, Bartomeu Saranyana veí de Culla. Porta la confirmació dels comanadors i frares feta el 26 de desembre de 1383 a Cervera. Nota al revers: *Confirmació e remissió del Molinell* (XV); *Confirmació de gràcies al Molinell* (Salvador Roig).

E-18

1382, octubre, 26 · Culla (Berenguer Roig)

Confirmació de privilegis de frare Berenguer Marc, mestre de Montesa, a Sanç Vallés justícia, Berenguer Miralles jurat, Arnau Ivars per Jacme les Eres jurat, en Nom de Déu, en Guiamó Marquès, Domingo Serrana i Guillem Miralles veïns. Testimonis Mateu de Montpalau de Castelló. El 26 de desembre de 1383 ho aproven els comanadors i frares a Cervera. Nota al revers: *Confirmació dels furs i privilegis feta per lo senyor mestre en favor de la vila de Culla* (Miquel-Nicolau Tena); *Confirmació de privilegis antics* (Salvador Roig).⁸

E-19

1382, octubre, 26 · Culla (Berenguer Roig)

Absolució de frare Berenguer Marc, mestre de Montesa, a Sanç Vallés justícia, Berenguer Miralles jurat i Arnau Ivars per Jacme les Eres jurat, en Nom de Déu, Guillem Miralles, Guillem Marqués i Domingo Serrana de penes. Testimonis Mateu de Montpalau de Castello, Jacme Gasc rector. Té la confirmació dels comanadors i frares feta el 26 de desembre de 1383 a Cervera. Nota al revers: *Remissió de Culla* (XIV); *Remissió de penes* (Salvador Roig).

8. Cf. AMC, 136-18 (*Catàleg*, 4. Còpia en paper del XVII).

E-20

1384, juny, 23 · Culla (Pere Tallada)

Testament de Domingo Serrana i na Guiamona, on deixen marmessors el justícia, jurats i rector, i amb llicència del bisbe funden una capella a Sant Joan Evangelista amb 18 lliures de capital i un cens que pagava el consell de Benassal; lega una dot per casar òrfenes, sobre tot de la família, una casa per a Hospital i alberg de transeünts, 200 sous per a sepultures i soterrars, almoines a diversos santuaris i roba a pobres amb 5 sous de cens al Molinell, i llegats a parents per als quals deixen una masada amb terres i molts censos. Testimonis en Berenguer Biota prevere, Bertomeu Saranyana, Guiamó Pastor. És una còpia feta el 9 d'octubre de 1584 per Gabriel Albesa, amb autoritat d'en Miquel Domingo justícia, i els notaris Miquel-Cristòfol Molés d'Atzeneta, i Antoni Castell. Porta diverses notes: el 26 de febrer 1712 se presentà a alguna autoritat, el nom de la qual és esborrat. Es va enregistrar a l'ofici d'hipoteques de Benassal, llibre de Culla, el 26 de febrer de 1781, pel notari Vicent Molés, amb drets de 5 rals billó, que dóna com almoïna. Redimit a intervenció d'hisenda de Castelló, el 18 de març de 1896 pels hereus de Pere Bellés Roig, després de més de 30 anys de no pagar. Nota al revers: *Censos del Hospital y Almoines de Culla* (Salvador Roig).⁹

E-21

1391, maig, 16 · Culla (Jaume Ascó)

Testament de na Mireta, filla de Joan Barberà d'Ares, i vídua de Miquel Miralles de Culla. Nomena marmessors Bartomeu Angeví i Guillem Marquès d'Eximèn, veïns de Culla. Els permet vendre els seus béns per fer la seua voluntat. Vol una missa de funeral i aniversaris a Culla, i fa deixes a Sant Pere de Castellfort, Santa Caterina del castell d'Ares, Sant Joan de la Font Coberta, Santa Maria de Montserrat, Sant Antoni de Vianes, Santa Maria del Puig, Sant Bartomeu de la Torre, Santa Maria i Sant Blai de Benassal, i Sant Cristòfol del puig de Moncatil, i a la confraria de Culla. Deixa també una llàntia perpètua a l'església de Culla, com la que havia fet a Ares, i afegeix cinquanta sous reials a fi de comprar un altre cens per augmentar dita làmpara. Deixa els draps de lli i llana als pobres, l'argent per fer un calze d'argent de Sant Salvador, les robes per dir-li misses. Fa diversos donatius a familiars, i tracta amb duresa el fill Miquel Miralles. Deixa també una llàntia a

9. Cf. AMC, 9-1 (còpia de 1793 de Dionís Falcó); APC, Quinque Libri V, 324v-329 (còpia posterior de mossèn Tomàs Bellés). Publicat a *Imatge de Culla*, Culla 1994, I, pp. 425-429 per M. Barrera a partir de la còpia de 1793, prou incompleta.

Sant Salvador i Maria Magdalena de Culla. Fa una almoïna amb blat del Sargar, a pagar el Divendres Sant. Una vegada realitzades totes les deixes testamentàries, declara hereves universals de la resta de béns seus les òrfenes i altres donzelles de la seua família per tal d'ajudar-les a casar-se. Dels dits béns es comprarien censos, segons furs de València, i els rèdits es distribuïrien entre dites òrfenes i donzelles que es casaren, un any a Culla i un altre a Ares, i si un any no n'hi hagués a un lloc, a l'altre. És testimoni Pasqual Sánchez de Lécera, veí d'Ares. Nota al revers: *Testament y obres pies de na Mireta muller de Miquel Miralles en 1391* (Salvador Roig).

E-22

1393, abril, 15 · València (Guillem Mulet)

Procura de fra Berenguer Marc, mestre de Montesa, a frare Sanxo d'Espejo, per tornar la possessió del mer i mixt imperi i jurisdicció alta i baixa, a més de les apel·lacions de Culla, al rei, a canvi dels 20.000 sous pagats feia 50 anys. Testimoni Bernat Metge, secretari de la reina. És una còpia feta pel notari Arnau Soler davant d'en Nicolau de Valladaura, justícia de València, i el notari Antoni de Prats. Apareix regestat a l'inventari antic amb el número 10 (*Ítem, un tresllat autèntich y fe faent de la procura féu lo senyor mestre de la religió de Nostra Senyora de Montesa per a pendre pcessió de la jurisdicció alta y baixa del Castell y Tinensa de Culla y altres pobles dins lo regne de València, feta en 15 de abril any M CCC LXXXX III, senyalat sub número 10*). Nota al revers: *Nomenament de procurador* (Salvador Roig).

E-23

1393, desembre, 28 · València (Gonsalbo Calp)

Àpoca o rebut dels receptors de les demandes per la dot i maridatge de l'infanta Iolant amb Lluís de Sicília (ordenades pel rei amb carta dada a Barcelona el 15 de març de 1392), a favor de Pere Prunyonosa i Domingo Guerau, per import de 3.975 sous que corresponen a Culla, Benassal, Atzeneta, el Boi, Benafigos i el Molinell (queden pendants d'Ares 1.366 sous, i de Vistabella 391 sous 8). Apareix regestat a l'inventari antic amb el número 15 (*Ítem, altra àpoca en favor de la Tinensa de Culla de un dret real pagaren a sa magestad, dada en València en 28 de dembre de·l any 1393, senyalat sub número 15*). Nota al revers: *Locorum de Culla, de Benaçal, de Adzaneta, del Boy, de Benafigos e del Molinello* (XIV); *Àpoca de un dret real* (Miquel-Nicolau Tena); *Recibo* (Salvador Roig).

E-24

1395, setembre, 13 · València (Jacme Pastor)

Quitament de cens de Pere Pastor de València a Guillem Pastor i Domingo Porcar, jurats de Culla, per mà de Domingo Guerau i Sanç Vallés, per haver rebut 4.800 sous que s'havia carregat el 31 de juliol de 1393 a carta de gràcia Bartomeu Saranyana, a pagar el darrer de juliol. Nota al revers: *Quitament del censal de micer Pere Pastor* (XV); *Censal quitat* (Salvador Roig).

E-25

1401, juny, 25 · Morella (Aguiló Fuster)

Carregament de censal de Pere Miralles, síndic i procurador de Culla (davant Guiamó Casals el 23 de març de 1399), a favor de mestre Vicent Batlle de Morella, amb capital de 1.500 sous, i pensió de 133 sous 4 diners, a pagar cada 26 de juny. Nota al revers: *Vicent Batlle del censal de Culla de C XX V sous, capital M D sous* (XV); *Aquest sensal comprà l-onrat en Johan Rovira* (XV); *Censal* (Salvador Roig).

E-26

1405, novembre, 10 · Culla (Domingo Guerau)

Venda de Domingo Les Eres amb Nadaleta a Ramon Nomdedeu, Miquel Miralles jurats, i Bernat Gil, sacristà de l'església de Sant Salvador, marmessors del testament de Domingo Serrana amb na Guiamona, per 400 sous, d'un cafís de forment censal a partir del primer Sant Martí sobre el Tossal, que limita amb Antoni Gelida difunt, Guiamó Porcar, Antoni Miralles, Guiamó Joan, hereus de Pere Miralles notari, i Exemenno Marquès. Testimonis en Gil Bernat i Pere Saranyana, preveres, i Guiamó Huguet menor. Nota al revers: *Carta de la marmessoria den Domingo Serrana de hun quafiç de forment censal que li fan en Domingo Leseres e sa muller a la dita marmesoria* (XV); *Pagua en Valentí Giner* (XV); *Almoyna 1 barcella ab sens fa dita almoyna* (Miquel-Nicolau Tena); *Almoyna* (Salvador Roig).

E-27

1406, setembre, 3 · València (Lluís Ferrer)

Quitament de censal de Jaume Pastor, notari de València, a Pere Blesa, jurat de Culla, de 100 lliures, carregades per Guillem Miralles, síndic, a València el 28 d'abril de 1395. Hi ha àpoca pel capital, una pensió i 13 sous 10 diners de prorata. Nota al revers: *Quitament de VIII liures VI sous VIII diners censals los quals la uni-*

versitat de Culla fahia al discret en Jacme Pastor notari. Ha·y àpoca del preu de VIII lliures VI sous VIII diners de una pensió e de XIII sous X diners de prorata (XV); Quitament de censal (Salvador Roig).

E-28

1406, octubre, 3 · Culla (Jacme Giner)

Conveni de Jaume Colomer justícia, Pere Blesa i Guiamó Vidal jurats, Domingo Guerau notari, Bernat Cardells, Mateu Nomdedeu, Joan Biota, Pere Gorris major, Domingo Miralles de Guiamó, Pere Guerau, Martín Baiello, Pere Carosa, Miquel Miralles, Guiamó Porcar ferrer, Guiamó Porcar de Guiamó, Bernat Vallés menor, Pere Miralles, Antoni Miralles d'en Guillem, Jacme Les Eres, Examenó Marqués, Simó Marqués, Guiamó Joan, Domingo Ros, Ramon Molers, Domingo Aliaga, Pere Porquer ferrer, Domingo Garcia, Pere Capsir, Domingo Piquer àlias Castellnou, Domingo Les Eres, Nadal Torres, Salvador Porcar, Domingo Porcar d'en Guiamó, Guiamó Miralles, Domingo Lopello i Guiamó Porcar d'en Bernat. Reunits en la casa de la cort per crida de Domingo Peris, saig, per pagar deutes a favor del millor postor, sigui Pere Miralles de Vilafranca o el germà Miquel de Culla, 15.000 sous, que detalla. Testimonis Guillem Claravalls menor i Bernat Miralles d'Antoni de Culla i Pere Escrichó de Pere del Molinell. Nota al revers: *Junta de veïns de Culla per a pagar deutes* (Salvador Roig). Veure E-33, de 1422.

E-29

1408, juliol, 1 · Benassal (Miquel Biosca)

Venda de Bartomeu Gastó, veí de Benassal, a Jacme Giner, notari, jurat de Culla, de sis dotzenes de bigues cavalls de fusta de pi, tres dotzenes de llargada de vint i dos palms i mig, i les altres tres de vint palms, i de vuit dotzenes de fulla post de dita fusta de pi, de llargada de 12 palms i un palm d'ample, per preu, respectivament, de 24 i 10 sous per dotzena, que obrarà al pinar a la font del Farder, terme de Vistabella o del Boi, i lliurarà a Culla fins al dia de Santa Maria d'agost. Testimonis Guiamó Soler i Jacme Ferrer de Benassal. Nota al revers: *Contracte entre Bartomeu Gastó de Benasal y els jurats de Culla* (Salvador Roig).

E-30

1411, novembre, 8 · Peníscola (Antoni Aliaga)

Carta de gràcia d'Arnau Jardí de Peníscola a Jaume Giner, notari, síndic de Culla, d'un cens de renda de 150 sous carregat a Culla el 21 d'octubre del mateix any, per un import de 2.000 sous. Nota al revers: *Carta de gràcia atorgada a la universitat de Culla de C L sous censals per l'onrat n·Arnaldo Jardí (XV)*; *Carta de gràcia* (Salvador Roig).

E-31

1413, març, 31 · Benicarló (Guillem Enguera)

Quitament d'Arnau Jardí de Peníscola a Jacme Giner, notari, síndic de Culla, d'un cens de capital de 2.000 sous carregat a Culla el 21 d'octubre de 1411 i que havia rebut carta de gràcia a Peníscola el 8 de novembre del mateix any (veure E-30). Nota al revers: *Absolució del loch de Culla que li fa n·Arnau de Gardí de II mília sous de quitament e lo cens de aquel (XV)*. *Absolució* (Tena). *Absolució y redenció de cens feta per Arnau del Jardí* (Salvador Roig).

E-32

1421, octubre, 1 · Culla (Domingo Miralles)

Venda de Pere Miralles de Miquel a Pere Blesa, síndic i procurador de Culla, de la pensió de 225 sous d'un cens de capital de 3.000 sous, que paga a l'església de Santa Maria, carregats per ell el 30 de gener de 1412 davant Antoni Esquardo. Hi ha àpoca. Testimonis Jacme Marqués, Pere Porcar, Guiamó Huguet. Nota al revers: *Carta de revenda de do·hents e vint e cinch sous censals d'en Pere Miralles que li fahia la vila de Culla de cens* (Miralles); *Censal* (Salvador Roig).

E-33

1422, juliol, 8 · Culla (Domingo Miralles)

Absolució de deute de Pere Miralles a Bernat Gil i Pere Porcar, jurats de Culla, per censos amb un import total de 15.000 sous, que pagava a Pere Guerra de Morella (8.000 sous), a Jacme Pastor de València (2.000 sous), a Domingo Serrana (3.000 sous), i a en Cerdà de Morella (2.000 sous), segons el contracte signat davant Jacme Giner a 3 d'octubre de 1406 (cf. pergami E-28). Testimoni Guiamó Marqués. Nota al revers: *Carta de absolució feta per en Pere Miralles fill d'en Miquel a la vila de Culla dels quinze mília sous que·ls quita* (Miralles); *Absolució de pena* (Salvador Roig).

E-34

1424, març, 6 · Culla (Domingo Miralles)

Revenda de Miquel Miralles a Pere Miralles i Jaume Marqués, jurats, d'un cens amb pensió anyal de 133 sous 4 diners, a pagar cada 7 de juny, carregat el 7 de juny de 1422 davant Antoni Aliaga, per un capital de 2.000 sous. Hi ha àpoca del preu. Testimonis Bartomeu Saranyana prevere, Mateu Escricho. Nota al revers: *Carta de revenda feta per l'onrat en Miquel Miralles a la universitat de la vila de Culla de cent trenta tres sous quatre dinés que li fahia de cens* (Miralles); *Censals* (Salvador Roig).

E-35

1428, novembre, 19 · Morvedre (ara Sagunt)

Alfons el Magnànim, als consellers, gerent de governador, batlle general del regne i funcionaris seus. El braç eclesiàstic li ha exposat com a greuge que encara no s'ha examinat una queixa portada a les corts de 1418 sobre la manca de respecte del batlle general de València, micer Joan Mercader, a les franqueses atorgades a l'orde de Montesa. El rei disposa, un cop examinats dits privilegis de franqueses i immunitats i la seua vigència, que es respectaren als vassalls que foren de l'orde de Sant Joan i del Temple i en aquell moment eren de la de Montesa. Només exceptua la lleuda del cap de Tortosa, sobre la que encara no ha estat informat. És còpia de 2 de març de 1429 per Guillem Cervera. Figura a l'inventari antic amb el número 24 (*Mandato del rey, nostre senyor. Ítem, un trellat autèntich y fe faent de un mandato de sa mages/9v/tad dad en Murvedre en 19 de Noembre any 1428, en lo qual mana als balles generals y locals y a qualsevols altres perçones y officials que en tot y per tot observen y guarden, observar y guardar fassen a tots los frares y vasalls de les viles que foren de la religió del Temple y huy de Nostra Senyora de Montesa a tots los privilegis e immunitats en lo modo y forma que en aquell se conté, excepto en lo de la lleuda del cap de Tortosa que per a entonces remetia dit cas a major delliberació y altres coses, senyalat sub número 24*). Nota al revers: *Confirmació de privilegis* (Salvador Roig). Hi ha un resum de Ribera.

E-36

1430, març, 22 · Culla (Jacme Giner)

Venda de Domingo Miralles amb Marquesa, àlies Bartomeua, als jurats Guillem Saera i Domingo Aliaga, i al sagristà Pere Porcar, marmessors de l'almoïna de Domingo Serrana i Guiamona, de mig cafís de blat censal sense lluïsmes i fadiga. El carrega sobre un terç del mas de Guillem Miralles, al ferreginal vora la terra de Guillem Marqués. Es pagarà cada any a Santa Maria d'agost. Hi ha rebut

del capital de 200 sous. Testimonis Bernat Molés, Berenguer Peris, Andreu Pla. Nota al revers: *Carta de mig cafiç de forment censal que en Domingo Miralles e Bertomeua fan a'lla marmesoria d'en Domingo Seranyana, fa X sous (Giner); VI sous. Rebut per en Domingo Miralles notari (XV); Censal (Salvador Roig).*

E-37

1443, abril, 9 · Culla (Jacme Giner)

Venda de Joan Gil amb Tomassa a la vila d'un troç de terra. L'import és de 80 sous, i servirà per fer terra per als Terrats. Testimonis Pere Ros, Joan Domingo i Mateu Ivanyes. Nota al revers: *Carta de la universitat de Culla de hun troç de terra que comprà de Johan Gill fa IIII sous (Giner); Per a fer-ne teres per als terats (XV); Compra de terra de Juan Sans (Salvador Roig).*

E-38

1449, juny, 31 · Culla (Jacme Giner)

Venda de Mateu Porcar i Pere Aliaga, hereus d'en Domingo Aliaga, d'una casa derrocada que era d'en Capsir, que confronta amb roques de la barbacana del castell, amb via pública i amb la Casa de la Cort. El preu és de 40 sous. Testimonis Pere Guerau notari, Valentí Giner. Nota al revers: *Carta de compra de la huniversitat de Cula de la casa d'en Capcir fa IIII sous. Item deu per la carta de la caldera (Giner); Compra (Salvador Roig).*

E-39

1451, octubre, 22 · Tortosa (Mateu Amigué)

Sentència de Pere Sixon, canonge de Tortosa i col·lector del subsidi de 185.400 ducats sobre rendes eclesiàstiques, a favor de les viles i llocs de la Tinença de Culla i vila d'Ares, que havien reclamat que les confraries, caritats i hospitals, així com les misses matutines i diürnes eren laïques i profanes, sense institució ni autorització eclesiàstica. Per tant, confirma que queden franques del subsidi. A l'inventari antic de documents es notava amb la lletra P (*Ítem, una centència donada per Pedro Sixon, canonge ospitaler de Tortosa, en favor de les viles y llochs de la Tinencia de Culla y vila de Ares, en la qual consta com les confraternitats, caritats y ospitals són mere laycos y de realench y ésser franques de subsidi, dada en Tortosa en 2 del mes de octubre any M CCCC L I, senalada sub litera P*). Nota al revers: *La Tenenza de Culla lliure de subsidi eclesiàstic (Salvador Roig).*

E-40

1451, octubre, 22 · Tortosa (Mateu Amigué)

Sentència de Pere Sixon, canonge de Tortosa i col·lector del subsidi de 185.400 ducats sobre rendes eclesiàstiques, a favor de les viles i locs de la Tinença de Culla i vila d'Ares, que havien reclamat que les primícies que cobren dits llocs eren laïques i profanes. Com que l'arquebisbe de Tarragona havia resolt a favor d'altres viles i llocs del Regne de València que demanaven el mateix, conclou que queden franques del subsidi. A l'inventari antic és ressenyada amb la lletra Q (*Ítem, una altra sentència donada per lo mateix Pedro Sixon, canonge de la seu de Tortosa, en favor de les viles y llochs de la Tinsena de Culla y vila de Ares, dada en lo de super continuat calendari, en la qual se declara les premíssies tiren y cobren dites viles éser franques de subsidii per ser mere layques y de realench, senalada sub litera Q*). Nota al revers: *Contracte de la declaració feta de les miges primícies que no són tengudes a pagar subsidi* (Montllat); *Declaració sobre les Primícies sense pagar subsidi* (Salvador Roig).

E-41

1456, març, 13 · Atzeneta (Bernat Peris)

Acte de Bartomeu Martí i Guillem Babot, jurats d'Atzeneta, i Bartomeu Ferrer sagristà, patrons de l'almoïna instituïda al testament de Ramon Piquer Fraga. Amb intervenció del claver de Montesa, i degut a la pobresa existent, fan reducció a Pedro d'Urrea, senyor de l'Alcalatén, de la pensió d'un cens que pagava a dita almoïna i el deixen a un sou i sis diners per lliura. Nota al revers: *Reducció... a sou 6 dinés per lliura* (Vicent Badal); *Reducció dels censals que paga la vila de Atzeneta a la Almoyna de Ramon Fraga* (XVIII); *Censals* (Salvador Roig).

E-42

1510, març, 1 · Culla (Jaume Salzedo)

Venda de mossèn Antoni Cerdà, prevere, rector, i mossèn Pere Fabregat, prevere beneficiat, procuradors del clergat de Benassal (per acte davant d'Antoni Català de 20 de març de 1507), al justícia i jurats de Culla d'unes cases amb graner, que havien rebut a fi de celebrar misses per na Prunyonosa, i que confronten amb cases dels Porcars i dels Vidals i amb el mur. L'import és de 30 lliures. Hi ha àpoca. Testimonis Jacme Pocullull, Miquel Aguilar. Nota al revers: *Paga de la present carta de venda del jurat Bernat Porquar a Jaume Salzedo notari de dotze sous, dich XII sous* (XVI); *Venta* (Salvador Roig). Hi ha un resum de Ribera

E-43

1515, agost, 28 · Culla (Pere Català *olim* Monsonís)

Quitament de Joan Gavalrà, prevere, beneficiat de la missa d'alba, a Francesc Vidal i Antoni Porcar menor, jurats de Culla, d'un cens amb pensió anual de 58 sous, carregat davant de Valentí Giner el 20 de setembre de 1513, pel qual paguen Pere Sanmartí i Miquel Saera 50 lliures. Testimonis Jaume Bonet prevere i Miquel Aguilar sastre. Nota al revers: *Carta de quitament de L VIII sous censals feta per lo venerable mossèn Joan Gavalrà prevere a la vila de Culla, la propietat dels quals era cinquanta liures* (Pere Català); *Censal quitat* (Salvador Roig).

E-44

1517, desembre, 11 · Sant Mateu (Llorenç Aliaga)

Rebut de Joan Mas de Sant Mateu als jurats de Culla, absents, d'una pensió de 39 sous d'un cens de capital de 520 sous, a pagar el dia de Sant Andreu. Va ésser carregat per Antoni Vidal, Pere Porcar, Joan Marqués i Jaume Giner notari, veïns de Culla, al magnífic Lluís Cucalà, jurista de Sant Mateu, el 26 de novembre de 1446 davant Jaume Giner. Passà a micer Mas per testament de dit Cucalà a favor de les seues filles na Petronil·la, muller de micer Guillem Mas, i na Dolça, casada amb Pere Llopis de Voltanya, atorgat davant de Nicolau Duran el 2 de setembre de 1469, i particions de 8 de març de 1471 davant de Guillem Castellar. Amb testament d'aquest micer Mas, rebut per Baltasar Mas a 1 d'octubre de 1511, i declaració d'abintestat de la mare davant del justícia de Sant Mateu l'1 de juliol de 1517 l'heretà el fill, dit Joan Mas. Testimonis Joan Segura de Benassal i Joan Cerer de Sant Mateu. Nota al revers: *Àpoca de quitament de XXX VIII sous censals que Culla a quitat a-n Johan Mas, la propietat dels quals és D XX sous* (Aliaga); *Àpoca o quitament* (Salvador Roig).

E-45

1525, juny, 8 · Culla (Lluís Carbonell)

Sentència de frare n'Àngel de Monpalau, comanador del castell i comanda de Culla. Tot i que Jaume Albert de Joan, per la ferida que ha fet a Joan Ripollés de Joan entrant violentament a casa d'Antoni Blasco, mereix grans penes, tant corporals com pecuniàries, per misericòrdia el condemna només a deu ducats, dels quals en donarà set a Antoni Blasco i tres a Joan Albert. Testimonis Joan Agut, prevere d'Atzeneta, i Pere Gavalrà, mercader. Nota al revers: *Pena pecuniària* (Salvador Roig).

E-46

1539, febrer, 10 · València (Joan Guimerà)

Quitament de cens de Miquel Sisternes, notari de València, a Antoni Roig, llaurador, síndic de la vila de Culla. Aquest, amb el capital de 100 lliures d'un cens amb pensió de 183 sous i 4 diners, carregades per ell a favor de Jaume Saranyana de Vilafamés (patró del benifet de Sant Bartomeu que té mossèn Bartomeu Saranyana, beneficiat), davant dit notari el 7 de febrer de 1539, ha quitat un cens de capital 100 lliures i pensió de 133 sous i 4 diners, carregades per Pere Sanmartí sastre, síndic de Culla, davant Antoni Nos el 18 de juliol 1529, i també 23 lliures, 14 sous i 6 diners, 20 lliures de les pensions de 1534 i 1537, i 3 lliures 14 sous 6 diners de prorata. Nota al revers: *Quitament fet e fermat per lo honorable e discret en Miquel Sisternes not habit de València a la vila de Culla de C liures de propietat* (XVI); *Censo del benifet invocació de San Bartomeu* (Salvador Roig).

E-47

1553, setembre, 15 · Vistabella (Gabriel Rovira)

Venda de Joan Prats major als justícies, jurats i prohoms dels llocs de la Tinença de Culla, representats per Miquel Sancho de Vistabella, herbatjador de dita tinença, per 120 sous, d'un troç de terra a la foia d'Ores, vora el camí reial, que limita amb soca del Rebollar, amb terra del venedor, amb terra de la vídua de Miquel Vicent, amb altra terra del venedor, fins a la clotxa del Bou i l'antuixà de consell de Vistabella. Testimonis Jaume Rovira major i Antoni Comes, veïns de Vistabella. Apareix a l'inventari antic amb la lletra X (*Ítem, altre acte de venda feta y fermada per Joan Prats major de dies de la vila de Vistabella en favor de la Tinensa de Culla, rebut per Gabriel Rovira notari en 15 del mes de setembre any M D L III de un tros de terra cituat y posat en lo terme de la vila de Vistabella en la partida de Foya d'Oris a la Clocha del Bou, senyalat sub litera X*). Nota al revers: *Venta de terra en la Font del Pi de Vistabella* (Salvador Roig).

E-48

1665, febrer, 10 · Atzeneta (Miquel-Nicolau Tena)

Passaport del justícia, jurats i bons hòmens de la vila d'Atzeneta dirigit als funcionaris del rei de l'Aragó, o a qui es presentarà. Per manament de Pere Aïs i Bartomeu Joan, jurats, a favor de Miquel Andrés, llaurador d'Atzeneta, fan constar que la Tinença de Culla és lliure de lleuda, peatge, bovatge, carnatge, cens, usatge, pontatge, pes, mesuratge i costum nova i vella, segons privilegi de Pere el Catòlic de 20 de febrer de 1209 a favor del mestre del Temple, confirmat a l'orde de

Montesa per Jaume II l'1 d'abril de 1322, per Pere el Cerimoniós el 9 d'octubre de 1336 -copiat sencer- i per Alfons el Magnànim el 19 de novembre de 1428, i segons altre privilegi de la reina Elionor de 1382 (?) -copiat també-. Portava el segell penjant de la vila d'Atzeneta. Nota al revers: *La Tenenza de Culla és lliure de peatge, herbatge, carnatge, pasatge, mesuratge, etc.* (Salvador Roig).

APÈNDIX DE TEXTOS

1 (E-18)

Noverint universi quod nos, frater Berengarius Marchi, Dei gratia humilis magister domus militie beate Marie de Muntesia, attendentes fidem puram et legalitatem ac devotionem sinceram quam vos, dilecti ad fideles nostri iurati, probi homines ac universitas loci /2 nostri de Culla erga nos et predecessores nostros bone memorie habuistis actenus et speramus inposterum vos habere, attendentes insuper qualiter, inter alios fideles vassallos et subditos nostros ac dicte militie, vos et predecessores vestri predecessoribus nostris et nobis /3 devote ac fideliter servivistis, ideo, ad humilem supplicationem vestram, tenore huius presentis carte publice firmiter et perpetuo valiture et non revocature, scienter et ex certa scientia, per nos et omnes nostros successores laudamus, approbamus, ratificamus, concedimus et in omnibus /4 et per omnia confirmamus vobis, dilectis ac fidelibus nostris Sanctio Valls iustitie dicti loci, Berengario Miralles iurato eiusdem loci et Arnaldo Hivarç vices gerenti pro Iacobo de les Eres iurato loci prefati, en Nom de Deu, Guillermo Marques, Dominico Serrana et Gui/5lermo Miralles, vicinis dicti loci, presentibus ad hec specialiter pro universitatem predictam deputatis et etiam probis hominibus et universitati et omnibus in dicto loco et eius termino habitantibus et habitaturis inperpetuum, et vobis, notario infrascripto, ut publice persone, legitime stipulanti et recipi/6nti nomine et loco dicte universitatis et eius singularium et omnium illorum quorum interest vel intererit, omnes foros Valentie, bonas consuetudines atque usus et privilegia ac franchitates concessa et concessas civibus Valentie in curiis generalibus civitati et regno Valentie /7 celebratis per excellentissimos dominos reges Aragonum recolende memorie, et per excellentissimum dominum Petrum, regem Aragonum nunc regnantem, quecumque instrumenta donationum, concessionum, venditionum, stabilimentorum, confirmationum, gratiarum, /8 franchitatum, libertatum et immunitatum tam per nobiles viros dominos Blascum de Alagone et Artaldum de Alagone quam per venerabiles et religiosos templarios vel eorum locatenentes vel per comendatores qui quondam fuerit Tenentie de Culla vel eorum locatenen/9tes, probis hominibus et universitati dicti loci eiusque singularibus

indultarum, datarum et concessarum. Laudamus etiam et approbamus, concedimus et confirmamus et in omnibus et per omnia ratificamus vobis, dictis iustitia, iuratis, probis hominibus et universitati eiusque singularibus, presenti/10bus et futuris, et vobis, notario infrascripto, ut publice persone, stipulanti et recipienti nomine et loco dicte universitatis et omnium illorum quorum interest vel intererit, instrumentum populationis dicti loci et contenta in eo, prout eisdem usi fuistis et nunc utimini, et /11 quecumque instrumenta vobis concessa per nobilem virum Guillelmum de Angularia quondam dominum dicti loci, et omnia et singula privilegia, libertates, franchitates, gratias et concessiones, tam per reverendum et religiosum virum dominum fratrem Arnaldum de Solerio, bone memorie ma/12gistrum dicte militie, quam per reverendos et religiosos viros dominos fratrem Petrum de Tous et fratrem Arbertum de Tous, bone memorie magistros militie supradicte, quam per alios quoscumque dominos dicti loci cum instrumentis publicis vobis et predecessoribus actenus /13 indultas et indulta, concessas et concessa, generaliter vel specialiter. Has autem laudationes, approbationes, ratificationes, concessiones et confirmationes nostras facimus per nos et successores nostros vobis, dictis iustitie, iuratis, probis hominibus et universitati et eius singularibus /14 et vestris perpetuo, et vobis, notario infrascripto, ut persone publice, stipulanti et recipienti nomine et loco universitatis predicte et singularium eiusdem et omnium illorum quorum interest vel intererit, sicut melius, plenius, sanius, utilius potest dici, scribi et intelligi, ad commodum /15 et utilitatem vestri et vestrorum, volentes et concedentes vobis et vestris perpetuo quod predictis foris Valentie, donationibus, confirmationibus, privilegiis, libertatibus, immunitatibus, franchitatibus, gratiis, usibus atque aliis omnibus et singulis supradictis utamini utique perpetuo valeatis paci/16fice et quiete, absque alio impedimento et contradictione nostri et successorum nostrorum et alterius cuiuslibet persone, prout vobis et vestris predecessoribus datum extitit et concessum ipsaque privilegia, libertates et franchitates et alia omnia supradicta et singula valeant et robo/17ris firmitate subsistant ac si ea omnia de verbo ad verbum in presenti instrumento inserta fuissent seu etiam declarata. Promittentes bona fide vobis et vestris et sine aliquo malo ingenio et fraude quod ad revocandum vel infringendum seu diminuendum si/18ve ledendum predicta vel aliquid de premissis non veniemus tempore ullo unquam, aut aliquem vel aliquos contravenire faciemus, consentiemus seu permittemus palam vel occulte aliqua ratione, immo predicta omnia et singula per nos et successores nostros tenebimus firmiter /19 perpetuo, et observabimus, et teneri et observari inviolabiliter faciemus, prout melius et plenius superius expressantur. Mandantes firmiter et expresse per hanc cartam nostram vicem epistule in se gerentem comendatoribus, fratribus et officialibus militie supradicte, presentibus et futuris, /20 quatenus has confirmationes, laudationes, approbationes, ratificationes et concessiones nostras huiusmodi et omnia et singula in presenti instrumento concessa et expressa vobis et vestris successoribus presentibus et

futuris teneant firmiter et observent et ab omnibus teneri faciant /21 et observari, et non contraveniant nec aliquem contravenire permitant aliquo iure, foro, causa vel ratione. Et, ut predicta maiori fulciantur firmitate, iuramus per dominum Deum et eius quatuor evangelia, manibus nostris corporaliter tacta, vobis, dictis iustitie, iuratis, /22 probis hominibus et universitati ac eius singularibus, presentibus et futuris, tenere et observare omnes foros et privilegia generalia regni Valentie, bonas consuetudines atque usus et ab aliis penitus teneri et observari facere. In cuius rei testimonium presentem fieri et si/23gillo nostro pendenti iussimus comuniri. Quod est actum in castro de Culla, XX^a VI^a die octobris, anno a nativitate Domini M^o CCC^o LXXX° secundo.

Sig+num nostri, fratris Berengarii Marchi, Dei gratia humili magistri Muntiesie predictorum, qui hec laudamus, concedimus et firmamus. /24

Presentibus ad hec convocatis et rogatis venerabilibus Matheo de Montepalatio Castilionis, et Francisco de Fluviano Valentie testibus.

Postquam, XX^a VI^a die mensis decembris, anno a nativitate Domini M^o CCC^o LXXX° tertio, in castro ville Cervarie, fratres /25 infrascripti, in presentia dicti domini magistri, firmarunt contenta superius in hunc modum: sig+num fratris Bernardi de Basella claverii Muntiesie et locorum de Çueca, de Cilla et de Montroy comendatoris, sig+num fratris Arnaldi de Jardino de Culla, /26 sig+num fratris Guillermi de Avinyo de Covis comendatorum, sig+num fratris Guillermi Ballistarii, sig+num fratris Raymundi de Iardino de Aris, sig+num fratris Galcerandi de Thous de Villafameç, sig+num fratris Guillelmi de Villafranca de Bur/27riana, sig+num fratris Iohannis Lupi de Mesa de Perpunxen comendatorum, sig+num fratris Petri de Avinyo, sig+num fratris Raymundi de Ribes, sig+num fratris Mathei de Casadamor prioris dicti domini magistri, sig+num fratris Bernardi Naya prioris Cervarie, /28 sig+num fratris Arnaldi de Exea domini magistri socii, sig+num fratris Petri Catala, sig+num fratris Bernardi de Monteacuto, sig+num fratris Berengarii Domenge, sig+num fratris Gastoni Coloma, sig+num fratris Guillermi Scribe dicti domini magistri maioris/29domus, sig+num fratris Ferrarii de Villafranca predictorum, qui hec omnia et singula laudarunt, concesserunt et firmarunt loco, die et anno predictis.

Presentibus venerabilibus Raymundo de Corbella domino de Vilar de Canes, Francisco de Fluviano Valentie habitatore, /30 et Bernardo Narbones vicino ville de Sancto Matheo, testibus./31

Sig+num mei, Berengarii Rubei, notari publici auctoritate regia per totam terram et dominationem illustrissimi domini regis Aragonum dictorumque dominorum magistri, comendatorum et fratrum scriptoris, qui premissis interfui eaque scripsi et clausi locis, diebus /32 et annis prefixis, cum supraposito in XX^a IIII^a linea, ubi dicitur “Matheo”, et de mandato dicti domini magistri eius maius sigillum infra aposui appendicium.

2 (E-19)

Omnibus fiat manifestum quod nos, frater Berengarius Marchi, Dei gratia humilis magister domus militie beate Marie de Monthesia, affectantes quod locus noster de Culla melioretur et populorum suscipiat incrementum, considerantes et ad memoriam reducentes qualiter /2 homines dicti loci, inter alios fideles vassallos et subditos nostros, ad serviendum nobis et dicte militie prompto animo invenimus voluntarios et paratos, propter quod dignum esse decrevimus ut ipsos gratiis et favoribus prosequamur. Idcirco, gratis et voluntate spontanea, per nos et suc/3cessores nostros et ordinem militie supradicte, cum hac presenti carta publica perpetuo valitura et ullatenus non revocatura, absolvimus, difinimus et gratiose remittimus et relaxamus ac etiam perdonamus vobis, dilectis ac fidelibus nostris Sanctio Valles iustitia, Berengario Miralles iurato dicti loci et /4 Arnaldo Hivarç vices gerenti pro Iacobo de les Eres iurato dicti loci, en Nom de Deu, Guillelmo Miralles, Guillelmo Marques et Dominico Serrana, vicinis dicti loci, presentibus, nominibus vestris propriis et nomine ac vice totius universitatis dicti loci, et etiam aliis probis hominibus et universitati in /5 dicto loco eiusque termino habitantibus et habitaturis, licet absentibus, et notario infrascripto, ut publice persone, pro eis et aliis etiam personis quarum interest vel intererit paciscenti et recipienti, omnem actionem, questionem, petitionem vel demandam, querimoniam, acusationem vel denuntiationem et alias /6 quascumque penas ac multas civiles vel criminales, reales vel personales sive mixtas et quascumque alias que dici vel nominari possint, quam seu quas contra vos et bona vestra et dictam universitatem ac eius singulares et bona eorum simul vel diversi facere vel movere, proponere et /7 intemptare vel infligere, exigere et extorquere possemus, tam ratione delictorum vel quasi excessuum vel criminum et maleficiorum quorumcumque per vos vel dictam universitatem vel eius singulares, tam vivos quam defunctos, vel per alium vel alios ipsorum simul vel separatim nobis vel ordi/8ni nostro seu contra nos et ordinem nostrum et comendatores seu fratres eiusdem et domesticos ac familiares nostros et ipsorum comendatorum et fratrum ac aliter factorum, comissorum et perpetratorum quibusvis causis, modis vel rationibus que dici possent, quam etiam ratione quorumcumque quartorum contra /9 vos vel vestrum alterum dictam universitatem vel eius singulares per quaspiam personas de quibusvis peccunie, bladi, lane, vini et olei quantitativibus vel de aliis quibuscumque rebus factorum vel tornatorum, inquam, remittimus et gratiose relaxamus ac perdonamus vobis, iustitie, iuratis, probis /10 hominibus et universitati predictis, et notario predicto et infrascripto, ut dictum est, stipulanti et recipienti quamvis actionem, questionem, controversiam, petitionem vel demandam quam contra vos et quemvis vestrum dictam universitatem vel eius singulares et bona vestra et eorum facere, movere, proponere /11 et intemptare possemus ratione comissorum domorum et hereditatum, terrarum, vinearum ac aliarum quarumvis rerum quas vos vel vestrum alter dicta universitas

vel eius singulares et eorum predecessores in dicto loco et eius termino habuistis et possedistis, habetis et possidetis, /12 habuerunt et possiderunt, tenent et possident sub nostro dominio in emphiteosim ad certum censum vel tributum, servitium vel terre fructuum partis et ad faticam et laudimium vel alias nobis vel nostro ordini, tam per census vel tributi ac certe fructuum partis cessationem quam per ipsorum bo/13norum deteriorationem, quam etiam pro non presentando nobis vel predecessoribus nostris vel comendatoribus tinentie nostre de Culla vel eorum procuratoribus et locatenentibus faticam, et non solvendo laudimium de venditionibus, donationibus, permutationibus, divisionibus et /14 alienationibus quas vos vel vestri et alii singulares dicte universitatis actenus absque confirmatione nostri et dictorum nostrorum predecessorum, comendatorum, procuratorum et locatenentium nostrorum et ipsorum fecistis et fecerunt de predictis domibus, terris, vineis, ortis, molendinis et aliis bonis /15 quibusvis personis et quibuscumque modis, vobis et nostro ordini acquisitarum vobisque et parti vestre predictarum quam aliis quibusvis causis vel rationibus que dici vel nominari possunt, ita quod de cetero contra vos vel vestrum aliquem et dictam universitatem vel eius singulares et bona vestra et eorum mi/16nime per nos vel procuratoram fiscalem nostrum vel per dictos comendatores vel eorum procuratores et locatenentes vel oficiales nostros et ipsorum ac alias possit fieri et moveri in iudicio vel extra iudicium questio aliqua, petitio vel demanda nec pene alique, civiles vel criminales, reales vel personales /17 sive mixte, infligi seu etiam imponi, exigi vel extorqueri, ymo vos et bona vestra et dicta universitas et eius singulares et bona eorum sitis et sint de premissis omnibus et singulis et ex eisdem dependentibus inperpetuum quitii, liberi et immunes, imponentes inde nobis et nostro /18 ordini super predictis omnibus et singulis silentium sempiternum, sicut melius, plenius, sanius ac utilius potest dici, scribi et intelligi ad commodum et utilitatem vestri et vestrorum. Has igitur absolutiones, diffinitiones, gratias, relaxationes et indulgentias nostras huiusmodi vobis et /19 dicte universitati et eius singularibus facimus et facere intendimus a toto tempore transacto usque ad hunc presentem diem. Mandantes per presentem cartam nostram vicem epistole in se gerentem universis et singulis comendatoribus et fratribus militie supradicte, nec /20 non comendatori de Culla et aliis officialibus nostris et subditis quibuscumque, qui nunc sunt vel pro tempore fuerint, vel eorum locatenentibus, quatenus predicta omnia et singula teneant firmiter et observent tenerique faciant perpetuis temporibus et inviolabiliter observari, ut superius /21 declaratum est, et non contraveniant nec aliquem contravenire permittant palam vel occulte aliqua ratione, sub ire et indignationis nostre incursu. In cuius rei testimonium presentem vobis fieri et sigillo nostro pendenti iussimus communiri. Quod est /22 actum in castro de Culla, XX^a VI^a die octobris, anno a nativitate Domini M^o CCC^o LXXX° secundo.

Sig+num fratris Berengarii Marchi, Dei gratia humili magistri Muntessie predictorum, qui hec laudamus, concedimus et firmamus.

Testes huius rei sunt venerabiles Ma/23theus de Montepalatio ville Castilionis Campi Burriane, Franciscus de Fluviano Valentie habitatores, et Iacobus Gasch, rector de Culla.

Postea, XX^a VI^a die decembris, anno a nativitate Domini M^o CCC^o LXXX° III°, in castro ville Cervarie, /24 fratres infrascripti, in presentia dicti domini magistri, firmarunt contenta superius in hunc modum sequentem: sig+num fratris Bernardi de Basella claverii Munesie et locorum de Çueca, de Cilla et de Montroy comendatoris, sig+na fratris Arnaldi de Jardino de Culla et fratris Guillermi de Avini/25one de Covis comendatorum, sig+num fratris Guillermi Ballistarii, sig+num fratris Raymundi de Iardino de Aris, sig+num fratris Galcerandi de Tous de Vilafameç, sig+num fratris Guillelmi de Villafranca de Burriana, sig+num fratris Iohannis Lupi de Mesa de Perpunxen comendato/26rum, sig+num fratris Petri de Avinyo, sig+num fratris Raymundi de Ribes, sig+num fratris Mathei de Casadamor dicti domini magistri prioris, sig+num fratris Bernardi Naya prioris Cervarie, sig+num fratris [Petri] Catala, sig+num fratris Arnaldi de Exea socii dicti domini magistri, sig+num fratris Bernardi de Monteacu/27to, sig+num fratris Berengarii Domenge, sig+num fratris Gastoni Coloma, sig+num fratris Guillermi Scribe dicti domini magistri maiorisdomus, sig+num fratris Ferrarii de Villafranca predictorum, qui omnes insimul predicta omnia et singula laudarunt, concesserunt et firmarunt loco, die et anno proxime scriptis.

Presentibus venerabilibus /28 Raymundo de Corbella domino loci de Vilar de Canes, Francisco de Fluviano Valentie habitatore, et discreto Bernardo Narbones notario vicino ville Sancti Mathei, testibus. /29

Sig+num mei, Berengarii Rubei, notari publici auctoritate regia per totam terram et dominationem illustrissimi domini regis Aragonum dictorumque dominorum magistri, comendatorum et fratrum scriptoris, qui premissis omnibus interfui eaque scripsi et clausi locis, diebus et annis /30 prefixis, et de mandato dicti domini magistri infra eius maius sigillum aposui apendicium.

3 (E-21)

Cum unigenitus Dei fillius, qui nemini privilegium inmortale voluit exhibere, ne quemquam facere se magorem probabiliter videretur, et humana natura semper ad finem deproperet, nichil continens in se stabiliter sive firmum, hac de causa sapientis est cogitare futura ut, cum altissimus /2 Dei fillius fragilitatis humane hostium duxerit propulsandum, paratam inveniat creaturam animam sibi reddere comendatam, ne de falsa villicatione ullatenus valeat reprehendi, et cum eterne vite subsidium quisque pro salute anime afectanter debeat implorare ad hoc ut, suffultus intercessionibus /3 auctorum, veniam ab illo qui affluenter munera in centuplum remunerat et largitur valeat obtinere. Idcirco, in Dei nomine et eius divina gratia,

noverint universi quod ego, dompna Mireta, filia quondam Iohannis Barbera, vicini de Aris, defuncti, uxorque olim Michaelis Miralles, defuncti, vicina loci de /4 Culla, non inmemor condicionis humane, quam semper ignara fragilitas comitatur, cui quidem condicioni ab ipso vite principio mortis imperium dominatur, confidens de veri et eterni misericordia Salvatoris, qui propter humanum generis calicem gustare non renuit passionis, ad honorem eius et sancte /5 individue Trinitatis, et ob reverentiam excellentissime Marie, matris eius, uirginis gloriose, cupiens fugere penas inferni et ad Paradisi gaudia pervenire, in mea sanitate et in meo bono sensu et memoria atque loquela integra existens, ordino, condo atque meum facio testamentum, in quo meo testamento /6 manumissores meos generales Bartolomeum Angevi et Guillelmum Marques, filium Exemini Marques, vicinos dicti loci de Culla, pono, eliguo atque volo et executores huiusmodi testamenti instituo, absentes tanquam presentes, eosdemque humiliter adimploro ut de bonos meis compleant hoc meum testamentum et dent ach /7 distribuant illa legata que in vita mea ego non soluerim seu adimpleverim, ut hec faciant et compleant absque eorum dampno et absque periculo animarum suarum. Quibus et cuique eorum dono licentiam et plenum posse quod auctoritate eorum propria, absque permissu curie et alterius iudicis, possint bona mea capere et administrare et de illis vendere pro /8 complendo dicto meo testamento, prout nec inferius invenerint ordinatum. In primis, volo et iubeo omnia debita mea solvi et iniurias restitui de bonis meis que vere apparuerint per instrumenta vel per testes fidedignos coram meis manumissoribus me teneri ad forum anime. Consequenter, volo quod omnes missiones, funerales seu intumulationem cor/9poris mei fiant de bonis meis bene et honorifice, prout decet, quam quidem intumulationem corporis mei et aniversaria inferius scripta volo fieri in ecclesia et cymyterio dicti loci de Culla. Item, volo quod fiant duo aniversaria pro anima mea, unum videlicet tertia die post obitum meum, et reliquum in fine anni, bene et honorifice, prout decet et ad /10 cognomentum meorum manumissorum. Nempe dimito de bonis meis beato Petro Castrifortis quinque solidos. Item, dimito beate Katerine castri de Aris quinque solidos. Item, dimito beato Iohanni Fontis Coperti quinque solidos. Item, lego beate Marie Montis Serrati quinque solidos. Item, dimito beato Antonio de Vianes quinque solidos. Item, dimito beate Marie Podii Valentie pro captivis redimendis centum /11 quinquaginta solidos. Item, dimito fratribus beate Marie Carmeli civitatis Valentie pro missis celebrandis centum quinquaginta solidos. Item, dimito beate Marie de Gratia eiusdem civitatis quinque solidos. Item, lego sancto Bartolomeo Turris de Vinrabino quinque solidos. Item, dimito beate Marie et beato Blasio loci de Benaçallo quinque solidos. Item, lego beato /12 Christoforo podii de Moncatil quinque solidos. Item, dimito confratrie loci de Culla, de qua ego sum confratrisa, viginti solidos. Item, dimito dictis meis manumissoribus, pro suis laboribus regendi et administrandi dictam manumissoriam cuique eorum centum solidos. Item, dimito Petro d'Arnes, presbitero, in remuneratione orationum

et missarum quas celebravit et facit /13 pro anima mea et faciet, Domino concedente, quadringentos solidos. Denique, volo quod pro anima mea et patris et matris mee offerantur post obitum meum in ecclesia de Culla placentula et lucerna cotidie per unum annum, ut moris est, quam ofertam teneat seu faciat dompna Gratia, uxor quondam Exemini Marques, cui demito predicta ofrenda fienda, et pro suis laboribus /14 quinquaginta solidos et unum kaficium tritici. Pariter etiam volo et iubeo quod dompna Guiamona, uxor Bartolomei Angevi, post obitum meum offerat in ecclesia predicta placentulam et lucernam cotidie per unum annum, ut est moris, pro anima mea et dictorum parentum meorum, cui dimitto pro suis laboribus et predicta oferta facienda quinquaginta solidos /15 et unum caficium tritici. Preterea, attendens et recognoscens quod diu est ego feci donationem puram et irrevocabilem venerabilibus iuratis de Aris, nomine et vice universitatis de Ariis, de uno kaficio et dimidio tritici censualibus que michi faciebat et tenebatur facere de censu Dominicus Girona, fullo seu parator pannorum vicinus /16 Benaçalli super quodam manso et terris illius, sito in termino Benaçalli, in instrumento dicte donationis confrontato, sub tali condicione, quod iurati et universitas predicta construerent, ponerent et tenerent unam lampadem in ecclesia de Aris, que ibi comburat cotidie ad honore Domini nostri Ihesu Cristi et gloriose virginis Marie, eius genitricis, ach beati Michaelis /17 Archangelì pro anima mea et parentum meorum, prout hec et alia in instrumento dicte donationis latius continentur. Nunch vero, in presenti meo testamento lego et dimitto dictis iuratis et universitati de Ariis trecentos solidos regalium Valentie, de et cum quibus emant dicti iurati simul ac sacrista ecclesie de Ariis tantum censum quantum poterint, prout per forum /18 Valentie est permisum, et non aliter, quem censum convertant in adiutorium dicte lampadis et luminarie dicte ecclesie, prout eis bene visum fuerit faciendum cognitione eorundem, pro anima mea et dictorum parentum meorum. Quos quidem iuratos et sacristam qui nunch sunt et pro tempore fuerint dicti loci patronos dicte lampadis et censualium eiusdem facio penitusque /19 substituo. Item, volo et iubeo quod omnes panni novi, tam lini quam llane, qui reperti fuerint in domo mea tempore obitus mei in peça sive estatg dentur et dividantur amore Dei pro anima mea pauperibus Ihesu Christi per meos manumissores ad cognitionem eorundem in continenti post obitum meum. Item, iubeo et volo quod omnes taçe et cullere argenteæ et /20 totum aliud argentum quod et que inveniuntur in domo mea tempore obitus mei mitantur et convertantur seu etiam ponantur in faciendo unum calicem argenti qui sit inperpetuum ad honorem beati Salvatoris in ecclesia loci de Culla et serviat ad diurna officia celebranda. Item, volo et mando quod omnes raube et hostillia domus mee que inveniuntur in /21 domo mea tempore obitus mei vendantur per meos manumissores pro illo pretio seu pretiis, prout melius poterint, de quo pretio dimitto illi presbitero quem mei manumissores elegerint pro sui labore seu portione quadringentos solidos qui celebret missas pro anima mea in ecclesia dicti loci de Culla cotidie per unum annum, ut

moris est, et si pretium dictarum raubarum seu hostillium /22 non suficeret ad solvendam dictam portionem seu laborem, fiat illi complementum de aliis bonis meis, et si quid superaverit de dicto pretio, solutis dictis quadringentis solidis, de illo celebrentur misse pro anima mea per illum presbiterum seu presbiteros quem vel quos mei manumissores elegerint. Item, dimito Dulcie, uxor Iacobi Periç, centum solidos, qui dentur illi post /23 obitum sui viri predicti, et si ipsa obierit ante obitum dicti viri sui, dictum legatum nostris heredibus revertatur amore Dei. Volo et iubeo quod Bernardus Porcar et Dominicus Porcar et eorum fillii credantur suo solo proprio verbo de hiis que michi debent seu a me detinent, et nichil aliud eis petatur, nisi dumtaxat ea que ipsi suo proprio verbo, absque /24 testibus et iuramento, confessi fuerint se debere aut pro me detinere. Implius fateor quod medietas indivisa hospitii in quo ego maneo seu habito est et debet esse Michaelis Miralles, fillii quondam dicti viri mei, suo iure; reliquam autem medietatem meam dicti hospitii dimitto dicto Michaeli Miralles, cum honore censuum quem facit et tenetur facere Petro /25 Palau vel suis successoribus, prout in instrumento censuali seu acapiti dicti censuum continetur, quod legatum sibi facio sub tali condicione, quod ipse dimitat dictum hospitium totum meis manumissoribus per unum annum continue sequenti post obitum meum et claves illius, et non perturbet nec agravet meos manumissores neque damp/26num aliquid inferat bonis meis, et si confecerit amitat dictum legatum, et dicta medietas mea dicti hospitii in hoc casu revertatur meis heredibus, ita quod dictam medietatem dicti hospitii cum honore dicti censuum mei manumissores vendant plus offerenti et pretium detur et convertatur, prout inferius in institutione hereditaria est ordi/27natum. Confiteor tamen quod dictus Michael Miralles habet et debet habere unum cuber et unum locer et quendam arquetam absque copertorio que est pauci valoris, et hec sunt in domo mea et pertinent ei, et ideo sibi volo dari, et nichil aliud est in domo mea neque in posse meo quod suum sit nec illi pertineat. Est tamen verum quod clausura que vocatur /28 Cadenat est mea, et dictus Michael Miralles nichil habet in dicto Cadenat, quod volo vendi per meos manumissores et pretium dari meis heredibus, ut inferius est ordinatum. Ad honorem et laudem et gloriam domini nostri Ihesu Christi et gloriose virginis Marie, eius genitricis, et totius curie celestis, et specialiter ad decus et decorem beati /29 Salvatoris et beate Marie Magdalene, volo et iubeo institui et fieri unam lampadem in ecclesia loci de Culla, que ibi imperpetuum cotidie comburat pro anima mea, ad sustentationem et ad oleum cuius assigno et volo dari per meos manumissores illa tria kaficia tritici censualia que michi facit et tenetur facere de censu imperpetuum quolibet /30 anno Bernardus Saranyana, vicinus Culle, super certis terris et possessionibus suis, ut in instrumento dicti censuali latius continetur. Atamen, si dictus Bernardus Saranyana voluerit quitare seu enfranquiere dictas terras et possessiones suas a dicto censu, reddendo noningentos solidos regalium Valentie, iuxta forma instrumenti gratie promissionis et /31 stipulationis quod sibi feci pro quitando dicto censu, quod in

isto casu dicti mei manumissores possint enfranquiere predicto Bernardo Saranyana dictas terras et possessiones suas a dicto censu et honore illius, et accipiant ab eo dictos noningentos solidos et de seu cum illis dicti mei manumissores emant tot censum perpetuum, prout melius /32 poterint et prout per forum Valentie est promissum et non alias, quem censum dicti manumissores et patroni convertant, dent et mittant perpetuo et omnes singulis in refectionem, augmentum et sustentationem dicte lampadis et olei et aliorum que illi necessaria fuerint et utilia. Asigno tamen patronos, procuratores et gubernatores /33 dicte lampadis et censualium eiusdem predictos meos manumissores, dum sibi vita fuerit comes, et post obitum illorum iuratos et sacristani qui pro tempore fuerint dicti loci et ecclesie Culle. Rursus dimito Bernardo Porcar, vicino Culle, unum campum seu trocium terre meum quod habeo al Sarguar, termino dicti loci de Culla, prout confrontatur in instru/34mento mei tituli, sub tali videlicet forma et condicione, quod ipse et qui pro tempore predictum trocium terre possederint dent et dare teneantur annuatim et inperpetuum iuratis et sacriste dicti beati et ecclesie Culle, qui nunch sunt et per tempore fuerint, dimidiam partem quarti omnium expletorum et fructuum quos Deus ibi dederit, francham et quitiam de /35 omnibus missionibus et de omnibus peytis, questis, servitiis, talla, hoste et cavalcata et redemptione illarum, et de omnibus contributionibus et exactionibus que dici vel nominari possint, quam dimidiam partem dicti quarti dictorum fructuum dicti iurati et sacriste dent et distribuunt inperpetuum et annuatim in pane decocto vel farina cernuta coram /36 ianuis ecclesie dicti loci de Culla, pro anima mea, in die veneris sancti Pasche pauperibus Christi seu personis indigentibus seu necessitatem patientibus, ad cognitionem eorundem. Post obitum vero dicti Bernardi Porcar dictum campum seu trocium terre cum honore dictus census seu dimidie quarti revertatur Petro Porcar, filio suo. Similiter dimito /37 Dominico Porcar, filio Bernardi Porcar, unum ferreginale terre meum, confrontatum cum orto venerabilis comendatoris Culle, sub tali forma et condicione, quod ipse et qui dictum ferreginale possederint dent et dare teneantur quolibet anno inperpetuum dictis iuratis et sacriste dimidiam partem quarti omnium expletorum et fructuum /38 quos Deus ibi dederit, francham et quitam de omnibus missionibus, peytis, questis et contributionibus, ut dictum est, quam dicti iurati et sacrista pro anima mea distribuunt perpetuo et annuatim loco, die, personis, modis et formis desuper declaratis. Consequenter reddam, trado, dimito Dominico Miralles, fulloni sive paratori pannorum, vicino /39 Culle, unum troceum terre meum vocatum Foya, situm in partita vocata Arienesa, termino Culle, sub tali videlicet forma et condicione, quod ipse et qui dictum troceum terre possederint, dent et dare teneantur inperpetuum et annuatim dictis iuratis et sacriste dimidiam partem quarti omnium expletorum et fructuum quos Deus ibi dederit, /40 francham et quitam de omnibus missionibus, peytis, questis et de omnibus contributionibus et exactionibus, ut dictum est, quam dimidiam partem dicti quarti dictorum expletorum et fructuum dicti iurati et sacrista pro anima mea dividant

et distribuunt perpetuo et annuatim in die iouis cene Domini vel in die veneris sancti Pasche, in quo maluerint, et in loco, /31 personis, modis et formis desuper enarratis. Post obitum vero dicti Dominici Miralles, dictum trocium terre seu foya cum honore dicti census seu dimidie partis quarti dictorum fructuum filio suo masculinus sexus revertatur, et si obierit absque filio masculino revertatur suis proximioribus cum honore iam pretacto. Asigno tamen et instituo /32 patronos dicte elemosine sive elemosinarum et censualium seu iurium illius seu illarum predictos iuratos et sacristam qui nunch sunt et pro tempore erunt dicti loci et ecclesie de Culla. Omnia autem alia bona mea et iura, ubicumque sint vel valeant reperiri, dimitto amore Dei et pro anima mea orffanis et aliis puellis mei generis maritandis, ita et /33 sub hac forma et condicione, quod de dictis bonis emanant censualia prout per forum Valentie est permissum et non aliter. Que quidem censualia dentur inperpetuum predictis orfanis et puellis maritandis, ita quod uno anno dentur et distribuuntur in loco Culle et reliquo anno in loco de Ares, si orfane seu puelle mei generis fuerint maritande in /34 quolibet dictorum locorum, aliter dentur orffanis seu puellis mei generis alterius dictorum locorum in quo fuerint seu extiterint maritande, et hec fiant ad cognitionem meorum manumissorum, dum eis fuerit vita comes. Post obitum vero illorum fiant ad cognitionem iuratorum qui pro tempore fuerint dictorum locorum Culle et de Ariis, /35 et dictas orfanas et puellas amore Dei sub modis, formis et condicionibus predictis heredes meas instituo et facio universales. Et hoc est meum testamentum et mea ultima voluntas, quam volo valere iure mei ultimi testamenti seu mee extreme voluntatis aut iure testamenti nuncupativi seu iure codicillorum vel illo iure quo melius valere /36 possit. Quod est actum in dicto loco de Culla, XVI° die mensis madii, anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo nonagesimo primo.

Sig+num Mirete, testatoris predictae, que omnia supradicta laudo, concedo, aprobo atque firmo. /47

Testibus presentibus ad hec specialiter appellatis, vocatis et roguatis Guillermo Pastoris, Dominico Serrana, vicinis dicti loci de Culla, el Paschasio Sancii de Lezera, vicino de Ariis. /48

Sig+num mei, Iacobi Açquoni, notari publici auctoritate regia per totam terram et dominationem illustrissimi domini regis Aragonum, qui predictis omnibus interfui et hec scripsi, cum supraposito in X^a linea ubi scribitur “Item, dimitto beate Katerine castri de Ariis quinque solidos”, et /49 in XX^a I^a linea ubi legitur “annum”, et in XX^a VII^a linea ubi scribitur “neque in posse meo”, et in XL^a V^a linea ubi legitur “et puellis”, et cum raso et emendato in XX^a VI^a linea ubi dignoscitur “meis”, et in XXX^a IX^a linea ubi demonstratur “dederit”, et in XL^a /50 linea ubi legitur “et de”, et cum supraposito etiam in XXX^a IX^a linea ubi scribitur “dent”, loco, die et anno prefixis clausique.

4 (E-29)

Conexeran tots que yo, en Berthomeu Gastó, vehí del loch de Benaçal, scientment e de certa sciència, ab tenor de aquesta present pública /2 carta emper tots temps ferma e valedora faç e atorch venda a vós, honrat e discret en Jacme Giner notari, vehí e axí com a /3 jurat e en nom de la universitat del loch de Culla, present, ço és [a] saber, de sis dotzenes de cavals de fusta de pi de sisa o lar/4gària de vint e dos palms e mig cascuna caval les tres dotzenes, e de vint palms sens pus les altres tres dotzenes. Ítem, /5 encara més ut supra faç e atorch venda a vós, dit en Jacme Giner, en lo dit nom, de huyt dotzenes de fulla post de la /6 dita fusta de pi, de sisa de XII palms de largària e de un palm d'ample cascuna post o fulla, la qual venda de la fusta /7 dessus mencionada faç e atorch a vós, dit en Jacme Giner, en lo dit nom, e a la universitat del loch dessus dit de Culla, axí com /8 millor e pus profitosament pot ésser dit, scrit e entés a profit e utilitat vostra en lo dit nom e de la universitat del proxime dit /9 loch de Culla e dels singulars de aquella, és a saber, les dites sis dotzenes de les dites cavals a for o preu de vint e qua/10tre sous per cascuna dotzena de aquelles, e les dites huyt dotzenes de la dita fulla post a for o preu de deu sous per cascuna dotze/11na de aquella. La qual dita fusta, axí de cavals com de fulla post, promet haver feta, acabada e apparellada de portar /12 bona e rehebedora a coneguda de bons fusters, e aquella donar e liurar a vós, dit en Jacme Giner, en lo dit nom, /13 o a qui la universitat del dit loch de Culla volrà, ço és, en lo pinar qui és en la partida de la font nomenada del /14 Farder, terme de Vistabella o del Boy, és a-saber, d'ací a la festa de Santa Maria del mes d'agost primer vinent. En senyal e paga /15 de la qual dita fusta confés e atorch haver haüts e rehebuts de vós, dit en Jacme Giner en lo dit nom en comptants a tota la /16 mia volentat, ço és saber, dohents e vint sous reals de València, per què renunciu scientment a tota excepció la venda dessus /17 dita a vós no haver feta legítimament, e la dita quantitat no comptada e aquella de vós, dit en Jacme Giner, en lo dit nom /18 no haver haüda e rehebuda per la rahó damunt dita, e segons dit és, e a tota excepció d'engan. E si per aventura dins lo ter/19mini damunt dit tota la dita fusta no hauré feta e acabada, e aquella no-us liuraré, segons dit és, vuyll e per special pacte entre /20 vós e mi convengut e paccionat en continent passat lo dit termini ésser encorregut en pena de cinch sous de la moneda dessus dita, /21 de la qual dita pena vuyll ésser aplicada e de mos béns pagada, ço és, la Xa part a la reverent senyoria de Muntesa, e les nou parts res/22tants a vós, dit en Jacme Giner, en lo dit nom, per pena e en nom de pena e per interés vostre e de la dita universitat, si aquella dita pena /23 emperò per vós, dit en Jacme Giner, en lo dit nom, e o per altra legítima persona, en nom de la dita universitat acusada serà et non alias. E /24 aquella dita pena comesa, acusada e pagada o no, vuyll no-res-menys lo present contracte romanir en lur plenera efficàcia e valor, tro /25 a tant que de tota la fusta dessus dita vós, dit en Jacme Giner, en lo dit nom e o la universitat del dit loch de

Culla siats o sia plenera/26ment satisfeyt e contentat. E si per demanarr e haver la dita fusta o part alguna de aquella a vós en lo dit nom e o a la dita universitat de /27 Culla, passat lo termini dessus dit, convendrà fer algunes messions en juhi o fora juhi, totes aquelles promet pagar, restituhir e esmenar /28 a vós en lo dit nom e o a la universitat de Culla sobredita, de e o sobre les quals dites messions vuyll o consent que vós en lo dit nom /29 e o altra qualsevol persona legítima, en nom de la dita universitat de Culla, ne siats e sia creegut e creeguda per vostre e lur propri sols e simple /30 sacrament, sens testimonis e altra prova. Per les quals coses totes e sengles damunt dites attenidores, servadores e complidores oblich /31 a vós, dit en Jacme Giner, en lo dit nom, e a la dita universitat del dit loch de Culla tots e sengles béns meus, axí sitis com mobles e per sí movents /32 hon se vol que sien o puxen ésser atrobats, haüts e per haver. En los quals dits béns meus vuyll e consent que per sola demostració de la present /33 carta pública, passat lo termini damunt specifficat, si les coses damunt dites no hauré fetes e complides ab acabament, segons dit és, sie e puegue /34 ésser feta exequció per aquelles per lo justícia o cort del dit loch de Culla, qui ara és o per temps serà, si e segons que per contracte exequtori de qualse/35vol deute fer és acostumat en regne de València al for e juredicció del qual dit justícia e o cort del dit loch de Culla per aquestes coses sci/36entment mi e mos béns sotsmet e al for e juredicció del justícia e o cort de Benaçal e a la ley començant “Si convenerit” et cetera, posada sots /37 rúbrica “De juhiis o de jurisdicció de tots jutges”, e a totes altres leys, furs, drets e privilegis generals o specials contra les dites coses vinents ara de /38 present renunciu de certa sciència. Açò fon feyt en Benaçal, lo primer dia del mes de juliol, en l'any de la nativitat de Nostre Senyor mil CCCC /39 huyt. S+enyal de mi, en Berthomeu Gastó dessus dit, qui totes les dites coses lou, atorch e ferm. /40

Testimonis foren presents a les dites coses en Guiamó Soler e Jacme Ferrer, vehins de Benaçal. /41

Sig+ne de mi, Miquel Bioscha, per auctoritat del molt reverent e religiós lo senyor mestre de Muntesa notari públich per tot lo seu /42 Maestrat, qui a les dites coses present fuy, e aquelles rehebí e scrivi en lo loch, dia e any dessus dits, e clohí.

5 (E-35)

Hoc est translatum bene et fideliter factum in villa Sancti Mathei, secunda die mensis martii, anno a nativitate Domini millesimo CCCC° vicesimo nono, sump-tum a quadam patenti papirea littera illustrissimi principis et domini domini Alfonsi, Aragonum /2 regis nunch feliciter regnantis, sigillo magestatis regie cum rubea cera impresso in eius dorso sigillata, cuius tenor sub hiis sequitur verbis:

Alfonsus, Dei gratia rex Aragonum, Sicilie, Valentie, Maioricarum, Sardinie et Corsice, comes Bar/3chinone, dux Athenarum et Neopatrie ac etiam comes

Rossillionis et Ceritanie, dilectis et fidelibus consiliariis, gerentivices gubernatoris et baiulo generali regni Valentie ceterisque universis et singulis officialibus nostris et subditis ad quos spectet /4 dictorumque officialium locatinentibus, presentibus et futuris, salutem et dilectionem.

Quoniam per brachium ecclesiasticum dicti regni Valentie in curia generali quam incolis dicti regni noviter celebramus in viam gravaminis fuit coram nobis oblatum capitulum /5 subinsertum:

Ítem, senyor, com per hun capítol posat en via de greuge per lo braç de la ecclè-sia contra lo vostre batle general micer Johan Mercader en la cort general per vós, senyor, celebrada al regne de València en l'any de la nativitat /6 de Nostre Senyor mil CCCC XVIII, clamant-se lo dit braç que per lo dit batle no eren servades les franquees per los senyors reys vostres predecessors atorgades e per vós, senyor, confirmades al mestre, comanadors e frares de l' /7 orde e cavalleria de Santa Maria de Montesa e de Sant Jordi e a lurs antecessors e vassalls e per la provisió per vós, senyor, al dit greuge o capítol feta en la dita cort sia stat cullit lo procés entre les parts per los judges per vós, senyor, /8 assignats, en lo qual la justícia és stada fins al temps present dilatada. Per tal, a la vostra molt gran excel·lència supplica lo dit braç que sobre les dites coses per si mateixa personalment administre en la present cort justícia expedita.

Nosque, ad sup/9plicationem brachii antedicti, in nostro consilio eidem gravamini provisionem fecimus inferius declaratam, quam die subscripta per fidelem secretarium nostrum Franciscum d'Arinyo in curia ipsa publicari mandavimus sub verbis sequentibus:

Lo senyor /10 rey, vists los privilegis de les franquees e immunitats atorgades als òrdens e frares quondam de l' Spital e del Temple per a ells e als vassalls de aquells, ço és, en totes coses e mercaderies pròpies de ells e haüda informació en qual manera los dits privi/11legis són acostumats ésser servats, mana a sos batles, axí general com locals e particulars de regne de València, e a tots e sengles altres oficials e cascuns cullidors de leudes, peatges, portatges, erbatges, pes, mesuratges e de qualsevol altres drets /12 en los dits privilegis specificats que als hòmens de les viles e lochs que quondam foren dels ordens de l' Spital e del Temple dessus dits e ara són de l' orde de Santa Maria de Montesa, e encara als hòmens de la vila de Muntesa e de Vallada e de lurs /13 térmens, serven e servir facen los dits privilegis de les dites franqueses e immunitats en totes e sengles coses e mercaderies pròpies de ells que portaran e trauran e portar e traure faran, e axí en compran com en venen e en altra qualsevol manera /14 esmerçan e negocian pus les dites compres, vendes, esmerçaments e negociacions sien e's facen ab e de lurs coses e peccúnies pròpies, revocan e havent per null tot ço e quant sia stat fet d'ací atràs en contrari. En açò emperò no és compresa o entesa la leuda /15 appellada del cap de Tortosa, sobre la qual lo dit senyor no és plenerament delliberat, ans remet lo dit fet a maior delliberació

prestament fahedora. E comana la relació del dit fet fahedora en son consell a micer Gabriel de Palomar e micer Guillem d'Alpicat. /16

Vobis et cuilibet vestrum dicimus et mandamus, de certa scientia et expresse, pro prima et secunda iussionibus, quatenus provisionem nostram insertam superius teneatis et observetis, teneri et observari ab omnibus inviolabiliter faciatis, et non contraveniatis nec aliquem /17 contravenire sinatis aliqua ratione. Data in villa Muriveteris, intus ecclesiam Beate Marie dicte ville, ubi curia celebrabatur, predicta decima nona die novembris, anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo vicesimo octavo. Pelegrí. /18

Sig+num honorabilis Iacobi Natalis, mercatoris, iustitie ville Sancti Mathei, qui visa originali littera huius transumptus /19 auctoritatem suam prestitit pariterque decretum. /20

Sig+num Berengarii Cuquala, auctoritate regia notarii publici per totam terram et dominationem illustrissimi domini regis Aragonum regentisque scribaniam curie iustitatus ville Sancti Mathei, qui auctoritatem dicti honorabilis /21 iustitie eius iussu hic apposuit et scripsit loco, die et anno in prima linea contentis. /22

Sig+num mei, Guillermi Cervera, illustrissimi domini Aragonum regis auctoritate per totam ipsius ditionem publici notarii scribeque reverendissimi domini magistri Montesie ac Sancti Georgii, qui huiusmodi translatum a suo originali et patenti /23 regia littera, ut premititur, extrahens per alium scribi feci fideliterque examinaui et comprobavi loco, die et anno in prima linea contentis. Constat enim de ditione "d'Alpicat" in fine XVe linee /24 rasa et correcta.

6 (E-39)

Noverint universi quod nos, Petrus Sixon, decretorum doctor, canonicus et hospitalarius sedis Dertuse, subcollector, exactor et receptor /2 in ecclesia civitatis et diocesis dertusensis et aliis certis locis specialiter deputatus subsidii centum octuaginta quinque milium /3 et quadringentorum ducatorum super fructibus, redditibus et proventibus ecclesiasticis in regnis, terris et dominiis ordinis /4 serenissimi domini regis Aragonum et utriusque Sicilie consistentibus, auctoritate apostolica impositi, vassis et inspectis re/quisitionibus, protestationibus et instrumentis publicis coram nobis factis et requisitis per vos, honorabiles syndicos, procuratores et /6 actores universitatum de Culla, Vistabella, Benaçal, Ares, Adzeneta, Benafigos, la Torre d'en Bessora et de Villar /7 de Canes, diocesis predictae, quibus mediantibus nissi fuistis pretendere et allegare allegastisque et pretendistis confratrias, /8 karitates et hospitalia dictorum locorum aut alicuius eorum, et misse quedam que in aliquibus ex dictis locis, /9 tam matutinali quam aliis horis, pro libito voluntatis et sine institutione, decreto et auctoritate episcopali et ecclesiastica /10 celebrari fecistis aliquibus retroactis temporibus, et aliquo-

tiens etiam de presenti facitis, fore et esse laycalia mere /11 de realenco et profana, et non teneri consequenter posseque nech debere compelli nec / fortiari contribuere, comunicare /12 et que neque soluere in prelibato subsidio. Idcirco, considerantes, recognoscentes et profitentes vos et predicta /13 omnia eiusdem esse status et condicionis, confitemur et in veritate recognoscimus serie presentium vos, dictos /14 syndicos, procuratores et actores rectoresque et administratores et vicinos dictorum locorum et alicuius eorum non teneri /15 debereque nech posse compelli ad solvendum commutandumque sive contribuendum in dicto subsidio nech /16 propter dictas confratrias, spitalia, karitates misasque voluntarias predictas comprehensos fuisse neque esse in mo/17nitionibus excommunicationum et ecclesiasticarum quarumuis fulminationibus. In quorum omnium et singulorum fidem /18 et testimonium presens publicum volumus et concedimus fieri instrumentum. Actum est hoc Dertuse, die vicesima /19 secunda mensis octobris, anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo quanquagesimo primo.

Sig+num /20 nostri, Petri Sixon predicti, qui hec dicto nomine laudamus, concedimus et firmamus. /21

Testes huius rei sunt honorabiles Petrus de Peçonada, decretorum doctor, habitator ville Morelle, et Iacobus Conet, /22 mercator civitatis Dertuse. /23

Sig+num Mathei Amiguet, notari publici Dertuse regiaeque auctoritate, qui premissis interfuit /24 hecque scribi fecit et clausit.

7 (E-40)

Noverint universi quod nos, Petrus Sixon, decretorum doctor, canonicus et hospitalarius sedis Dertuse, subcollector, exactor et re/2ceptor in ecclesia civitatis et diocesis dertusensis et aliis certis locis specialiter deputatus subsidii centum octuaginta quinque milium /3 et quadringentorum ducatorum super fructibus, redditibus et proventibus ecclesiasticis in regnis, terris et dominiis occiduis sere/4nissimi domini regis Aragonum et utriusque Sicilie consistentibus auctoritate apostolica impositi, attendentes requisitiones, protestationes /5 et instrumenta publica per vos, venerabiles viros syndicos, procuratores et actores universitatuum de Benaçal, de Ares, de Culla, de Vistabella, /6 de Adzeneta, de Benafigos, de Vilar de Canes et de la Torre d'en Besora coram nobis factas et facta, in eisdem allegando pri/7mitias dictorum locorum non debere nec teneri nec posse compelli contribuere minusque solvere in subsidio mentionato, nec /8 aliis quibusvis ecclesiasticis. Considerantes quod nonnullae universitates diocesis predictae et aliorum diocesuum regni Valentie /9 eadem allegarunt pretendendo dictas primicias fore et esse profanas mere layce et de realenco, et obtinuerunt a reverendissimo /10 domino archiepiscopo terrachonensi, collectore et executore totius dicti subsidii, non debere, teneri nech posse compelli contribuere, /11 comunicare nec solvere debere in dicto subsidio.

Eapropter, discentientes vestris protestationibus si et in quantum facere videantur /12 contra nos et bona nostra, et inherentes vestris requisitionibus si et in quantum iuris et iustitia ratio eas fulciant a solutione et / contributione ac communicatione dicti subsidii, vos, omnes supradictos syndicos, actores et procuratores, rectores, administra/14tores et habitatores dictorum locorum et cuiuslibet eorum et vestrum et illorum quilibet, coniunctim et divisim, relexamus, liberamus /15 et quitamus, relexatos et relexandos, quitatos et quitandos liberatosque et liberandos fore et esse a prestatione et solutione dicti /16 subsidii declaramus. Mandantes per hanc eandem vice episcopale gerentis universis et singulis huiusmodi inspecturis quatenus /17 nullum ex vobis et illis superius memoratis sindicis, procuratoribus et actoribus, rectoribus, gubernatoribus et habitatoribus /18 dictorum locorum et cuiuslibet eorum habeant neque reputent virtute monitionum per nos vel de mandato nostro factarum excommunicatos, /19 nec vos eosque vestrum aut eorum aliquem expellant a divinis, cum nos minime habeamus neque habuerimusque neque velli-mus eos exco/20municatos fuisse neque esse nec in monitionibus aliquibus comprehensos fore. In cuius rei testimonium presens publicum instrumentum /21 vobis fieri fecimus per notarium infrascriptum. Actum est hoc Dertuse, die vicesima secunda mensis octobris, anno a nativitate /22 Domini millesimo quadringentesimo quanquagesimo primo.

Sig+num nostri, Petri Sixon predicti, qui hec dicto /23 nomine laudamus, concedimus et firmamus. /21

Testes huius rei sunt honorabiles Petrus de Peçonada, decretorum doctor, habitator ville Morelle, et Iacobus Conet, /25 mercator civitatis Dertuse. /26

Sig+num Mathei Amiguet, notari publici Dertuse regiaeque auctoritate, qui premissis interfuit hecque /27 scribi fecit, cum litteris in raso positis in lineis antepenultima, ubi dicitur “meus”, et in prima linea testium /28 “habì”, et clausit.

8 (E-47)

Noverint universi quod ego, Ioannes Prats maior natu, vicinus loci de Vistabella, gratis et scienter, cum hoc presenti publico instrumento cunctis temporibus ubique firmiter va/2lituro et in aliquo non violando seu revocando, vendo, concedo ac trado seu quasi trado vobis, honorabilibus iustitiis, iuratis ac probis hominibus, conciliis ac universitatibus omnium /3 locorum Tinentie de Culla, licet absentibus tanquam presentibus, notario tamen infascripto, ut publica et autentica persona pro vobis et omnibus illis quorum interest, inter[er]it /4 aut interesse potuit nunc vel in futurum, stipulanti et legitime recipienti, et vestris in dictis officiis successoribus, per obs de ampriu de-l abeurador de la font del Pi, terme /5 de dit loch de Vistabella, quoddam troceum terre situm et positum in dicto termino de Vistabella, in partita de Foya d'Oris, confrontatum ab una parte /6 cum itinere

regali, cum quadam çoca del rebollar, et cum terris mei, dicti venditoris, et prout dicte fite descendunt costera avall cum quadam punta heredi/7tatis vidue Michaelis Vicent, et in medio plani cum quadam fita ibi posita, et lo prat avall, prout fite antique de-l erbatge la solana avall, cum terris mei, dicti ven/8ditoris, usque ad clocham del Bou, envers la lloma, tota part hombria, y ab antuxans de concell de Vistabella, prout dicte afrontationes illud ambiunt et includunt. /9 Hanc autem venditionem vobis et vestris facio cum omnibus iuribus suis, introitibus, exitibus, portis, fenestris, fundamentis, iuribus et pertinentiis eiusdem omnibus et singu/10lis a celo in abisum, et cum omnibus iuribus, locis, vocibus, vicibus, rationibus et actionibus realibus et personalibus, utilibus et directis, variis sive mixtis, ordinariis et extra/11ordinariis, et aliis quibuscumque mihi et meis competentibus et competituris quovis modo, titulo sive causa, de quibus vobis cessionem facio et concessionem, et quibus possitis uti, frui, /12 agere, experiri agendo, conveniendo, defendendo, ponendo, opponendo, excipiendo, replicando, triplicando et omnia alia et singula faciendo et libere exercendo in iu/13dicio et extra iudicium quocumque et quemadmodum ego facere possem sive poteram ante presenti instrumenti confectionem aut nunc vel postea quandocumque instituens vos et /14 vestros veros dominos potentes actores et procuratores, ut in rem vestram propriam integram, et ius meum ponens et statuens atque confitens predictaque vobis et vestris vendo pro 15/ vobis et vestris ac vestro precario et procuratorio nomine possidere et tenere donec eorum plenam, realem, actualement, corporalem seu quasi adepti fueritis possessionem quam liceat /16 vobis et vestris sine nobis et nostris ac sine auctoritate et voluntate cuiusvis iudicis aut persone, sed vestra propria auctoritate et voluntate quandocumque volueritis eam apre/17hendere et aprehensam penes vos et vestros licite retinere ad habendum, tenendum dandumque, vendendum, possidendum, excomutandum et alias faciendum vestras et vestrorum in omnibus /18 libere voluntates, exceptis illis personis quibus per forum Valentie prohibitum est, etsi tantum ad eorum vitam acquirere vel haberent, prout melius, sanius et utilius dici po/19test, scribi, intelligi ad vestri vestrorumque commodum et salvamentum ac bonum etiam, sanum et sincerum intellectum, sic vobis dictis emptoribus et vestris vendo ac dictam venditionem facio /20 pretio videlicet centum viginti solidorum monete regali Valentie, quos omnes a vobis confiteor habuisse et recepisse voluntati mee omnimode realiter numerando. /21 Ideo, renuntians omni exceptioni venditionis predictae per me vobis non factae pecuniaque predictae non numeratae, non habite et non recepte ut predictum, et doli et be/22neficio etiam maioris pretii duplicisque deceptionis, legi ac foro quibus deceptis ultra dimidiam iusti pretii partem subvenitur, dans et concedens vobis et vestris donatione /23 pura, propria et irrevocabili que dicitur inter vivos, si quid presens venditio plus minus valet aut amplius modo valebit pretio antedicto, promittens vobis et vestris ac fide bona conve/24niens predictam venditionem cum omni suo augmento et melioramento facto et faciendo salvare et defendere ac facere, habere,

tenere et possidere contra cunctas perso/25nas conquerentes vel aliquid perturbantes iuxta forum Valentie, et teneor ac teneri volo vobis et vestris de firma et legali evictione huiusmodi venditionis et de /26 omni dampno, missionibus, sumptibus, expensis et interesse litis et extra, et pro quibus omnibus et singulis sic attendendis, tenendis, complendis et inviolabiliter observandis /27 obligo vobis et vestris omnia et singula bona et iura mea, mobilia et immobilia, privilegiata et non privilegiata, presentia et futura ubique habita et habenda. /28 Actum est hoc in loco de Vistabella, die decimo quinto mensis septembris, anno a nativitate Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo tertio. Sig+num mei Io/29annis Prats predicti, qui hec laudo, concedo et firmo. /30

Testes huius rei sunt honorabiles Iacobus Rovira natu maior et Anthonius Comes, vicini loci de Vistabella. /31

Sig+num mey, Gabrielis Rovira, regia auctoritate Valentie regni notari publici, qui predictis interfuy eaque recepi, manu aliena scribi feci, clausi<t> die et anno prefixis. /32

Sit omnibus notum quod ego, Ioannes Prats, maior natu, vicinus loci de Vistabella, gratis et scienter confiteor et in veritate recognosco vobis, honorabilibus iustitiis, iuratis ac probis /33 hominibus universitatis et concilii omnium locorum Tinentie de Culla, absentibus tanquam presentibus, et vestris, quod dedistis et solvistis mihi egoque a vobis per manus Michaelis San/34cho, vicini loci de Vistabella, collectoris erbagii sive herbagador dicte tinentie, habui et recepi voluntati mee omnimode realiter numerando omnes illos centum vi/35ginti solidos monete regaliu Valentie pro quibus seu quorum pretio vobis et vestris vendidi et alienavi quoddam troceum terre contentum et designatum in quodam /36 publico venditionis instrumento per notarium infrascriptum hodierno die paulo ante istud recepto, ad quod me refero. Et quia hec est rei veritas, renuntio scienter omni ex/37ceptioni peccunie predictae non numerate, non habite et non recepte, ut predictur, et doli. In cuius rei testimonium facio vobis fieri per notarium infrascriptum presens publicum /38 apoce instrumentum. Quod est actum in loco de Vistabella die decimo quinto mensis septembris, anno a nativitate Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo tertio. Sig+num mei, /39 Ioannis Prats predicti, qui hec laudo, concedo et firmo. /40

Testes huius rei sunt honorabiles Iacobus Rovira natu maior et Anthonius Comes, vicini loci de Vistabella. /41

Sig+num mey, Gabrielis Rovira, regia auctoritate Valentie regni notari publici, qui predictis interfuy eaque recepi, manu aliena scribi feci, clausi<t> loco, die et anno prefixis.

9 (E-48)

Als molt magnífics honor[able]s universes e sengles procuradors, batles, veguers, corts, justícies, jutges, paers, jurats, cònsols, lleuders, peatgers, alcaits, merins, celmedines, universitats e bons hòmens e qualsevols altres oficials e sots-meses a la Sacra [Real] Magestad del molt alt e illustríssimo senyor rey de Aragó, al qual o als quals les presents lletres pervindran e presentades seran, o a llurs lloctinents, los justícia, jurats e bons òmens de la vila de Adzaneta, constituïda y edificada dins lo Regne de València, la qual [dita vila] fonch de l'orde del Temple, saluts ab prosperitats de honors.

A la vostra [magnificència e] de vosaltres saviesa y honor notificam que lo molt alt senyor rey en Pere, de lloable recordació, féu franchs e immunes de tota lleuda, peatge, bonatge, carnatge, cens, usatge, pontatge, pes, mesluratge e consuetut nova e vella, e de totes altres coses que dir y nomenar se puguen lo reverendísimo senyor mestre del Temple, frares, vasalls e sotmeses del dit orde, així christians, jueus vom moros e fembres de qualsevol estament e condició sien, e coses e mercaderies del dit orde, frares, vasalls et sotmeses seus, segons és vist en un privilegi al damunt dit orde, vasalls e sotmeses seus otorgat per lo dit senyor rey en Pere, lo qual fonch donat en la ciutat de Lleyda, desimo chalendas madii [Era] de M CC XXXX VII, anno Dominice Incarnationis de M CC VIII; après casació del dit orde fet a suplicació del dit reverent orde de Montesa, lo molt excelent senyor rey en Jaume donà e otorgà al dit orde de Montesa lo privilegi damunt dit, donat y otorgat al dit orde del Temple, e aquell dit privilegi, e altre al dit orde de Montesa otorgat, lloà, otorgà e confirmà, segons que es mostra en un privilegi al dit orde de Montesa per lo dit rey en Jaume otorgat, lo qual fonch fet en la ciutat de Tortosa calendas aprillis anno Domini M CCC XX IIº, los quals dits privilegis per lo molt alt senyor rey en Pere foren otorgats al pedit orde de Montesa, lloats, atorgats, aprovats e confirmats, segons és escrit en una carta real sua, del thenor següent:

Petrus, Dei gracia rex Aragonum, Valenciae, Sardinie, Corçice, comes Barchinone, nobilibus et dilectis fidelibus nostris procuratoribus, eorum vicem gerentibus supprajuntariis, vicariis, justitiis, baiulis generalibus vel espetialibus, celmedinis, merinis, lezdariis, pedagogiis, administratoribus ac universis et singulis officialibus nostris vel eorum loca tenentibus, presentibus vel qui pro tempore fuerint, salutem et dilectionem.

Cum venerabilis religiosus magister domus militiae Sanctae Mariae de Muntessia et fratres totius ordinis et homines sui castris de Muntessia et terminorum eius, necnon omnes alii et singuli homines, tam christiani, iudei quam sarra-senii eiusdem domus, que olim fuerunt Ospitalis Sancti Joannis Hierosolimitani et ordinis quoque Templi habitantes et habitaturi in castris, vilis et locis que fuerunt /2 iptius ordinis Hospitalis, et ordinis quoque Templi infra re[g]num Valentiae concistentibus, tam in villis quam in locis que dictus magister tenet ad suas manus

quam in aliis quae aliquae persone teneant seu tenebunt ad violarium ex concessione magistri domus militiae supradictae, vigore privilegiorum per predecesores nostros predictae ordini Ospitalis et ipsi ordini quoque Templi ac dictis hominibus liberaliter concessorum, quibus omnibus privilegiis serenissimus dictus Iacobus, filius dictae memoriae, rex Aragonum, avus noster, post casacionem eiusdem ordinis Templi, cum suis privilegiis et eius bulla plumbea comuniter dattis Dertuze calendas aprillis anno Domini M CCC XX II° predicta privilegia confirmando iamdictos magistum et fratres domus militiae Montessiae dictos omnes eius debere gaudere decrevit, sunt inter cetera franqui, ingenui, quiti, liberi et immunes ab omni questa, peyta, talia, forcia, hoste apostolicum vel cavalcata ac eorum redemptioni ab omni cervicio et demanda nec non a bonatico, herbatico, carnagio, censu, usatico, lesda, portatico, pedagio, penso, mesuratico et consuetudine nova vel vetera, constituta vel constituenda, et ab alia actione regali vel vicinali, et ab omni alia que dici vel nominari possit, prout in dictis privilegiis dicti domini, avii nostri, et in privilegiis etiam confirmationum illustrissimi domini regis Alfonsi, eximie recordationis, patris nostri, in quibus privilegiis predecessorum suorum expressa mencio fit, et que omnia nos noviter ex certa sciencia cum privilegiis nostris, dattis Valentiae diae subscripta, confirmamus hec plenius contineter. Idcirco, vobis et vestris dicimus et expresse mandamus quatenus predicto magistro [et] fratribus predictae domus militiae de Muntesia ac omnibus suis, christianis scilicet, iudei[s] et sarracenis, in dicto Regno Valentiae habitantibus et habitaturis franquitates, libertates et immunitates predictas inviolabiliter observetis et faciatis inconcuse servari et contra predicta nichil exigatis ab eis vel exigi permitatis neque ipsas contra dictorum privilegiorum sceriem agravetis vel faciatis sive servatis quomodo molestari, immo omnia supradicta eius illibata servetis, non obstante mandato aliquo per nos in contrarium edito de non servando predictis vel aliis privilegiis, donech fuissent nostre confirmationis robore comunita seu aliis quibuscunque per quod dictis privilegiis in aliquo derogari possint. In cuius rey testimonium presentem cartam nostram inde fieri iussimus, nostri pendenti sigillo munitam. Datam Valentiae, septimo idus octobris, anno Domini M CCC XXX VI°.

Los quals damunt dits privilegis la sacra magestad del molt alt senyor príncep e victoriós rey n·Alfons, últimament reynant, confermà e ac per confermats, e per qüestió o alteració que era dels dits privilegis, lo dit senyor rey aquells dits privilegis declarà en aquesta manera, que los damunt dits privilegis de les franquees e immunitats de lleudes, peatges, portatges, pes, mesuratges e de qualssevol altres drets en los dits privilegis especificats que als òmens de les viles y llochs que quondam foren dels òrdens de-l Espital e del Temple desús dits, e ara són del reverent orde de Muntesa, foren otorgats, e manà servir en totes e sengles coses e mercaderies pròpies dels que portaran o trauran o traure o portar faran, així en comprant com en venent e en altra qualsevol manera esmer/3saran e negociaran, segons que és vist llargament en una lletra patent del senyor rey donada en la vila de Morvedre

desima nona diae novembris anno a nativitate Domini M CCCC XX VIIIº, e enca-
ra la dita sacra magestat de'l emperador e rey nostre senyor, novament confermant
tos dits privilegis e franqueses, manà servir aquelles, segons sèrie y tenor de la pro-
vissió per ell feta e manada a suplicació del molt alt reverent senyor frare Lluís
Despuig, humil mestre de les cases e cavalleria de Nostra Senyora de Montesa y de
Sant Jordi, a la qual provissió nos referim. Enans o après la molt alta y molt
excel·lent senyora donya Eleonor, per la gràcia de Déu reyna de Aragó, tudriu e
administradora de la perçona e béns del molt alt senyor don Ferrando, amat fill del
molt alt senyor rey de Aragó e seu, otorgà lo privilegi infrasegüent.

Elionor, Dei gracia regina Aragonum, Valentiae, Maioricarum, Sardiniae,
Corcice, comitisaque Barchinone, Rocillionis et Sertaniae, electo nostro Francisco
Munyonis, militi baiulique civitatis Tiroli sive alii qui pro tempore ipsi preherit
officio, nech non iudicis, alcaidis, procuratoribus generelibus, loca tenentibus, pre-
sentibus et futuris, ad quos presentes pervenerint et pertineant infrascripta, salutem
et dilectionem.

Cum magister, fratres et ordo Sancte Mariae de Montesia hominesque ac vas-
salli ipsorum, tam cristiani quam iudei et sarraceni, habitantes et habitaturi in qui-
busvis castris, locis, villis iptius ordinis sint [et] esse debeant per privilegia illus-
trium regum Aragonum, predecessorum illustrissimi domini regis, viri et domini
nostri carissimi, ac pro ipsum etiam concessa et firmata, franchi, quiti et liberi,
immunes, exemptos alicui, una cum omnibus bonis, rebus et mercibus suis, ab
omni servicio et demanda, bonatico, herbatico, carnagio, censo, usagio, lesda,
pedagio, portatico, mesuratico, penso, consuetudine nova vel vetera, extatuta et
statuenda, et ab omni etiam exactione aliisque omnibus que dici vel nominari pos-
sint, prout in dictis privilegiis, de quibus in nostra canceleria facta fuit prompta
fides, latius hec et alia explicantur, supplicante igitur nobis venerabili et religioso ac
dilecto nostro frater Giberto de Tous, magister ordinis ipsius, vobis et univique
vestrum dicimus et mandamus, de certa sciencia et expresse, quatenus, observantes
eisdem magistro, fratris et ordinis hominibus et vasallis suis iamdictis privilegia
ipsa, iuxta eorum plenorem sceriem nihil ipsis seu eorum in dicta civitate Tiroli
locisque sive aldeis aut terminis suis aut ipsorum aliqua petitione recipi vel haberi
presumatis de vel ex bonis, rebus et mercibus ipsorum seu eorum pretexto seu oca-
sione pro lezda, videliset pedagio, medio pedagio, herbatico, carnagio, penso,
mesuratico ac aliis iuribus vel subcidinis suppradictis, imo reddatis inde ipsorum et
bona ipsorum francos, ut predictur, immunes quoniam nos feci fieri volumus de
certa sciencia et consultae. Dattis Valentiae, sub nostro sigillo pendenti, octavo diae
madii, anno a nativitate Domini M CCC <L>XXX IIº.

Hon, com vós, Miquel Andrés, llaurador, vehí y habitador de la dita vila de
Adzaneta, construïda en la tinensa del castell de Culla, e vasall del dit orde de
Montesa, siau franch, en virtut dels damunt dits privilegis, de no pagar lleuda algu-
na, peatge, bonatge, herbatge, carnatge, cens, usatge, pasatge, pes, mesuratge e con-

suetut nova o vella, e de totes altres coses que dir y nomenar se pug[ue]n, e en los dits privilegis e altres expressades, als quals nos referim, a vosaltres e quiscú de vosaltres, de part del dit senyor rey requerim, e de la nostra part e de la dita vila e concell /4 de Adzaneta per la present pregam que lo dit Miquel Andrés e los béns e mercaderies sues e de tots los altres veïns de la dita vila e tinensa del castell de Culla e habitants de aquella la damunt dita y present franquesa e llibertat portants serven e servir fasen, pregant-vos, si vostre plaer serà, les nostres pregàries, com nós per vós e quiscú de vós siam prests, no solament en semblans coses, mas altres majors que a vostre onor e profit sien. En testimoni de les quals coses los manam fer per nostre notari escrivà eo per lo notari infrascrit eo lloctinent de aquell, ab lo nostre sagell ab sera blanca enpremtat pendent sagellada, la present lletra e franquesa. Dattis en la vila de Adzaneta, a deu del mes de febrer de l'any de la natiuitat de nostre senyor Déu Jesuchrist de M DC LX V.

Sig+num mei, Michaelis Nicolai Tena, autoritate regia per totum Valentiae regnum notarius publicus, qui de mandato dictorum Petri Ays et Bartholomei Joan, iuratorum in anno presentis villae Adzanetae, loco scribae illorum, presentes literas seu franquesia cum sigilo dictae villae pendente in cancello sigillatas in favore dicti Micaelis Andres, agricolae dictae ac presentis villae, abstraxi, feci et subsignavi diae, mense et anno quibus suppra.